ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

(ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਇਤਿਹਾਸੀ ਜਨਮਸਾਖੀ)

ਭਬੀਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰਾਇਆ
(ਸੇਵਕ: ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲਾਂਘਾ)

ਲਿਖਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ
ਭਬੀਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰਾਇਆ, 60, ਡਾਇਮੰਡ ਐਵਨਿਊ, ਮਜੀਠਾ ਰੋਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
ਫੋਨ +91- 9464545066, bsgoraya@jindaginama.com, bsgoraya@kartarpur.com,
www.jindaginama.com

ਮੁੱਲ **Price**

Rs. **500 ਰੁਪਏ** ਸਮੇਤ ਡਾਕ ਖਰਚ (10 ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ 30% ਛੋਟ - ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ। ਦਸੰਬਰ 2020 ਤਕ)

£ 15 ਪੌਂਡ /20 ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ. ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ। ਡਾਕ ਖਰਚ ਵੱਖਰਾ

ਕਿਤਾਬ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰੋ

10 ਕਿਤਾਬਾਂ (30% ਛੋਟ ਨਾਲ) ਆਰਡਰ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦੱਸੇ ਪਤਿਆਂ ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹਰ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਂ ਦੀ ਪਰਚੀ ਛਾਪ ਕੇ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਕਿਤਾਬ ਫਲਾਣੇ ਸੱਜਣ ਵਲੋਂ ਭੇਟ ਹੈ। ਡਾਕ ਖਰਚ ਸਾਡਾ।

Book in Punjabi

JINDGINAMA GURU NANAK
(Largest Historical Biography)
By Bhabishan Singh Goraya (B.S.Goraya)

published by himself from:
60, Diamond Avenue, Majitha Road, Amritsar, India.
Ph. 9779551550. bsgoraya@jindaginama.com,
www.jindaginama.com

ਫੋਨ ਅਤੇ ਵੱਟਸਐਪ (ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਲਈ)
0091- 9779551550,
9464545066,
0183-2421915,

ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਫਰਵਰੀ 2020
ਕਾਪੀਆਂ-1100

Printed at: Options Printofast, A-33/24A, Site-4, SAHIBABAD Industrial Area, Distt. Gaziabad -201301

ISBN 978-93-5396-998-1

DISTRIBUTORS

- Singh Bros, Near Bus Stand, Amritsar.
- Chattar Singh Jiwan Singh, Bazar Mai Sewan, Amritsar
- Lahore Book Shop, Clock Tower, Ludhiana
- Punjab Book Store, 22B Chandigarh,

ਕਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ (LEGAL NOTICES)

ਕਾਪੀ ਰਾਈਟ– ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਬਿਨਾਂ ਆਗਿਆ ਤੇ ਛਾਪਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਈਮੇਲ ਜਾਂ ਵੈਬਸਾਈਟ ਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਨੇ ਜੋਂ ਨਵੇ ਤੱਥ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਹਵਾਲਾ ਨਾਲ ਹੀ ਵਰਤੇ ਜਾਣ।

(ਅਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਛਾਪਣ ਮੌਕੇ ਕਰਜਾ ਵੀ ਚੁੱਕਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਸੰਗਤ ਸਾਡਾ ਲਿਆ ਕਰਜਾ ਲਾਹ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿਤਾਬ ਓਨਲਾਈਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।)

ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਕਈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਲਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੁਝ ਇੰਟਨੈਟ ਤੋਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵੀ ਖਿੱਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਅਸਲੀ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀ ਸੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਵੇ। ਓਦੋਂ ਅਜੇ ਕੈਮਰਾ ਵੀ ਨਹੀ ਸੀ ਆਇਆ। ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹੱਥ ਬਣੀ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਉਨਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ 150 ਸਾਲ ਬਾਦ ਦੀ ਬਣਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਨੇ। ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹਰਗਿਜ਼ ਅਜਿਹੇ ਨਹੀ ਸਨ। ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਿਰਫ ਜਗਿਆਸਾ ਜਗਾਉਣ ਅਤੇ ਸਾਖੀ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਫਿਰਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ– ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਹਰ ਧਰਮ, ਹਰ ਫਿਰਕਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਇਤਹਾਸ ਵਿਚ ਅਸੀ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ, ਓਂਕਾਰੇਸ਼ਵਰ, ਪੁਸ਼ਕਰ, ਮਥੁਰਾ, ਮਟਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਰਸਮੀ ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਆਰਤੀ ਵੀ ਉਤਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਾ ਇਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀ ਇਸਲਾਮੀ ਉੱਚ ਸ਼ਰੀਫ, ਮੱਕਾ ਅਤੇ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੋਧੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀ ਘੜਦੇ ਹਨ। ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਸਮੂਹ, ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਝੂਠ, ਫਰੇਬ, ਪਾਖੰਡ ਅਤੇ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋਰਦਾਰ ਖੰਡਣ ਕੀਤਾ। ਉਂਜ ਵੀ ਅਸੂਲਨ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਜਾਤ ਫਿਰਕਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਜਾਂ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ 'ਬ੍ਰਾਹਮਣ' ਲਫਜ ਪੁਜਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੱਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਰ ਕਿੱਤੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੂਲ ਲਫਜ ਗੈਰ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਇਤਹਾਸ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੋਚ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਵਰ ਤਕ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਲੇ ਹੋਰ ਵੇਖੋ (ਸਫਾ 123) ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿਖੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਵਿਚ ਸੋਹਲਾ ਰਚਦੇ ਤੇ ਗਾਉਦੇ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਨਿਆਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਫਿਰਕੇ ਵਿਚ ਚੰਗੇ, ਮਾੜੇ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਕਿਸੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਲਫਜ਼ ਆਉਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹੀ ਪ੍ਰੀਪੇਖ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਉਹਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਮੂਹ ਉਤੇ ਘਟਾ ਕੇ ਨਾਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਿਉਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਜ੍ਹਬ ਸੀ। ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਹਰ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵੇਖਦੇ ਸਨ।

ਨੋਟ– ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਏਕੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਜਿਲਦ ਤੇ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਿਹਮੰਡ ਦਾ ਮੂਲ ਇਕ ਹੈ। 1. (ਹਿਸਾਬ ਵਾਲਾ ਏਕਾ, Digit 1)। ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਏਕਾ (1) ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

TITLE Concept and Design - Dilan and Riya of Canterbury, UK

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ

ਨਾਮ

ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਉਹਦੀ ਸੋਚ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਬੰਦੇ ਨੂੰ 'ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ' ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚ ਜਾਂ ਅਵਸਥਾ ਸਿਰਫ 'ਨਾਮ' ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਭਾਵ 'ਨਾਂ' (Name) ਭਾਵ ਰੱਬ ਦੇ ਗੁਣ। ਉਹ ਰੱਬ ਜਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜਿਹੜਾ "੧ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ" ਹੈ। ਓਹ ਥਾਂ ਥਾਂ ਜਾ ਦੁਹਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਬਿਜਾਏ ਸਿੱਧਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜੱਪੋ।

ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ, ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡ, ਇਕ ਓਸੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਨ ਇਕ ਖੇਲ (ਡਰਾਮਾ) ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਆਉਂਦਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਮੇਟ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਆਨਵਾਨ ਜੀਵਨ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਜਾਂ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹੇ । ਆਪਣੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਆਪ ਕਮਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਬੋਝ ਨਹੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਨਿਆਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਖੰਡਣਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਰੱਬ ਨੇ ਆਪ ਪਾਈਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਇਹ ਨਸਲਾਂ, ਇਹ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ, ਇਹ ਸਵੱਰਨ, ਇਹ ਸ਼ੂਦਰ, ਇਹ ਕਬੀਲੇ, ਇਹ ਕਾਫਰ, ਇਹ ਮੋਮਨ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਨਫਰਤੀ ਲਕੀਰਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਖਿੱਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਸਭ ਦਾ ਮੂਲ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਵਨਾਸਪਤੀ ਨਾਲ ਵੀ ਸਨੇਹ ਕਿਓ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਇਆ ਅਤੇ ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਹਰਗਿੱਜ ਜਾਇਜ ਨਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਢਿੱਡ ਪਾਟਣ ਤੇ ਆਇਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਗਵਾਂਢੀ ਭੁੱਖਾ ਹੋਵੇ।

ਰਜਾ ਵਿਚ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ ਦਿੱਤੀ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਏਕੇ ਦੀ ਅਨੰਤਤਾ ਦੀ ਹੀ ਤਾਂ ਗਲ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਬੜਾ ਦਿਆਲੂ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੈ ਜੋ ਬਕਾਇਦਾ ਸਾਡੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਅਰਜੋਈਆਂ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਸਰਬਵਿਆਪਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ।

ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿੱਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਇਹ ਯੋਧਾ ਲਗਪਗ ਅੱਧੀ ਦੁਨੀਆ ਹੀ ਗਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਧਰੇ ਉਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪੂੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਰੱਤ ਦੀ ਗੰਧ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਦੀ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਇਹ ਖੈਰਾਤ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਪੱਖਪਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਤੇਰੀ ਨੀਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖਰੀ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਦੋਂ ਲੋਧੀ ਬਾਜ ਨਹੀ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਆਪ, ਪਾਪ ਦੀ ਸਲਤਨਤ, ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ ਉਹ ਮਦੀਨੇ ਜਾ ਰਾਜਾ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਇਹ ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਨਹੀ ਨਿਭਣੀ, ਕਦੀ ਦੂਰ ਬਗਦਾਦ ਜਾ ਕੇ ਈਰਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੱਸ ਕਿਹੜਾ ਮਜ਼੍ਹਬ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਨੀ ਸ਼ੀਆ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰੋ? ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸਨੇਹ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਹਿਬ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਾਤਲ (ਚੋਰ, ਉਚੱਕੇ, ਠੱਗ, ਕੂੜਿਆਰ, ਮੂਰਖ ਆਦਿ) ਆਦਿ ਸਭ ਇਸ ਡਰਾਮੇ ਦੇ ਐਕਟਰ ਨੇ। ਉਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇਪਣ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ 'ਨਾਮ' ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚਲਣ ਵਾਲੇ, ਭੇਖ ਰਹਿਤ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨਾਂ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਕਿਹਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਚ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਖੇਲ (ਜੀਵਨ, ਮੌਤ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤ) ਸਮਝ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਨਾਂ ਉਹ ਡਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, "ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ।" ਜਰੂਰਤ ਪੈਣ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਅੱਗੇ ਕੰਧ ਬਣ ਵੀ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ।

'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ॥ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ॥'

-----▲-----

ਸਮਰਪਣ

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ' ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਖੱਪੇ ਹੋਣੇ ਸਨ। ਕਾਲ-ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਲਿਖਣਾ ਸੰਭਵ ਹੀ ਨਹੀ ਸੀ ਹੋ ਪਾਉਣਾ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਾਲਾ ਖੂਨ ਹੋਣਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਤਹਾਸ ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਅਸੀ ਕੋਟੀ ਕੋਟ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

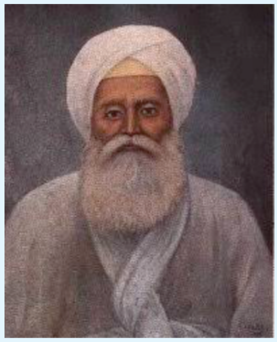

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ । ਜਨਮ: 1822 ਈ. ਚਲਾਣਾ: 1922 ਈ. ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਲੌਂਗੋਵਾਲ, ਜ਼ਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ। ਲਿਖਤਾਂ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ (5 ਜਿਲਤਾਂ ਵਿਚ), ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਖਾਲਸਾ, ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ, ਸਰਦਾਰ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ, ਗੁਰਧਾਮ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਰਿਪੁਦਮਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਪ੍ਰਦੀਪਕਾ, ਭੁਪਿੰਦਰਾ ਨੰਦ, ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਆਸਤ ਬਾਗੜੀਆਂ, ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਪੁਜੀ ਸਟੀਕ।

-----▲-----

ਜਿੰਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਥਾਂਣੀ ਇਸ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲੰਘਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਸ਼ਰਧਾ (ਜੇ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਹੈ ਤਾਂ) ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਂ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਕਦੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੈੜ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਸ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਨਹੀ ਸੀ ਕਰਨੀ। ਸੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮੇ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਿਮਾਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

Photo Courtesy: Karhlon Family of Toronto

ਪਿਤਾ- ਦਫੇਦਾਰ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ (ਜਨਮ: 1903, ਚਲਾਣਾ: 19 ਦਸੰਬਰ 1988) ਮਾਤਾ- ਗੁਰਚਰਨ ਕੌਰ (ਜਨਮ:1917, ਚਲਾਣਾ: 18 ਸਤੰਬਰ 2011) ਪਿੰਡ ਅਲਾਵਲਪੁਰ ਨੇੜੇ ਕਲਾਨੌਰ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ। (ਨਾਨਕੇ: ਭਾਬੜਾ ਮੱਲਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਨਾਰੋਵਾਲ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ।)

ਤਤਕਰਾ

------ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ-----

ਨਕਸ਼ਾ ਜਰੂਰ ਵੇਖੋ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ (ਉਦਾਸੀਆਂ) ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਨ ਮੌਕੇ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਕਸ਼ਾ ਜਰੂਰ ਦੇਖੋ। ਕਿਉਕਿ ਗੂਗਲ ਮੈਪ ਆਪਾਂ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹਰ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੇ ਖੋਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਵੱਡਾ ਛੋਟਾ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹਾਲਾਤ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਅਸਾਨੀ ਰਹੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਅਸੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ:

www.jindaginama.com

ਤੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਵੈਬ ਸਾਈਟ ਤੇ Excerpts ਲਿੰਕ ਤੇ ਕਲਿਕ ਕਰਕੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵੇਖ ਲਓ। ਮੁਖ ਨਕਸ਼ਾ ਗੂਗਲ ਮੈਪ ਤੇ ਵੀ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਗੂਗਲ ਮੈਪਜ਼ ਤੇ ਸਾਈਨ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ । ਲਿੰਕ ਹੈ:

https://tinyurl.com/uahw2ul ਜਾਂ t.ly/0w0Z1

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ 3
ਸਮਰਪਣ 4
ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸੰਕੇਤ (Abbreviations) 16
ਪਰਚਾ (ਕਿਓ ਅਤੇ ਕਿਵੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਾ) 17

ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਵਿਚ ਬਾਬ (ਫਾਰਸੀ) ਤੋ ਮਤਲਬ ਚੈਪਟਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਲ 'ਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਬਾਬ-1 (ਜਨਮ ਤੋਂ)	ਜਨਮ, ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਪੜਾਈ	ਸਫਾ 19-29

ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜਨਮ। 19
ਬਾਲਪਣ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਪਛਾਣੇ ਜਾਣਾ। 21
ਪੜਾਈ। -23 ਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨਹੀ ਸਨ? 23
ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਇਆ। 24
ਬਾਲਕ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜ ਦਾਸ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ। 26
ਮੌਲਵੀ ਕੁਤਬੁਦੀਨ ਦੇ ਮਦਰੱਸੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ 26
ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀ ਕੀਤਾ। 28

ਬਾਬ-11	ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੜਕਪਣ ਦੇ ਦਿਨ	30-36

ਪਾਲੀ ਮੱਝਾਂ ਦਾ। 30
ਉਜੜਿਆ ਖੇਤ ਹੋ ਗਇਆ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ। 30
ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਛਾਂ ਖਲੋ ਗਈ। 31
ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦੇ ਖੁਦ ਘਰ ਗਇਆ। 31
'ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ' 31
ਤੇ ਲਓ! ਹੁਣ ਸਿਆਣਾ ਆਇਆ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਉਪਾਅ ਕਰਨ 34
ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ 34

ਬਾਬ-16	ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਮਗਰੋ	ਸਫਾ 37-47

ਬਾਬੇ ਦੀ ਮੰਗਣੀ। 37
ਬਾਬੇ ਦਾ ਵਿਆਹ। 37
ਬਟਾਲੇ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਅਜੇ ਵੀ ਹੈਗੀ ਆ। 40
"ਨਾਮ ਹੀ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਧੰਧਾ" ਬਾਬਾ। 42
"ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਭਗਤੀ 'ਚ ਲਾ ਲੈ"- ਟੱਬਰ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਗਿਆ। 42
ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਸਤ ਬਾਬਤ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ। 42

ਬਾਬ-23	ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਖੇ	48-71

ਮੋਦੀ ਦੀ ਪੋਸਟ ਵਾਸਤੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਇੰਟਰਵਿਊ। 48
ਤੇਰਾ ਤੇਰਾ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ ਮੋਦੀ 49
ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ। 50
ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ। 52
ਮਲਸੀਆਂ ਦੇ ਭਾਈ ਭਾਗੀਰਥ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ 52
ਮਨਸੁਖ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮੈ ਤਾਂ ਹਰ ਚੀਜ ਠੋਕ ਵਜਾ ਕੇ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। 53
ਬਾਬੇ ਦੀ ਸੱਸ ਨੇ ਆ ਉਲਾਹਮਾ ਦਿੱਤਾ। 54
ਫਕੀਰ ਖਰਬੂਜੇ ਸ਼ਾਹ। 55
ਜਦੋਂ ਤੁਰਕੀ ਬਾਣੇ ਵਿੱਚ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਨੇ ਆ ਟੁੰਬਿਆ। 55
ਜਦੋਂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਚੈੱਕ ਹੋਇਆ। 56
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਹੋਇਆ ਗਾਇਬ। ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਮੱਚੀ ਦੁਹਾਈ। 57
ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। 58
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ (ਵੇਈਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣਾ) 59
ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਨਮਾਜ ਪੜਨ ਮਸੀਤ ਗਇਆ। 59
'ਨ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ' 59
ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਛੱਡਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਪਿਤਾ ਦੌੜਾ ਆਇਆ। 61
ਬਾਬੇ ਨੇ ਸਾਧੂ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਭੇਸ ਕਿਓ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ? 62
ਸਹੁਰਾ ਸਿਆਣਾ (ਓਜ਼ਾ ਪੰਡਤ) ਲੈ ਆਇਆ ਨਾਨਕ ਦੇ ਉਪਾਅ ਲਈ 63
ਸਹੁਰੇ ਨੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ "ਨਾਨਕ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋ ਗਇਐ, ਇਨ੍ਹੂੰ ਆਪਣੇ ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀ ਰਹੀ।" 63
ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ। 65
ਫੇਰੂ ਵਾਲੀ ਰਬਾਬ 66
ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਾਹ ਕਰ ਦੱਤੀ। 68
ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਤਿਆਗਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭੈਣ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਉਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ। 70
ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਪੱਠੇਵਿੰਡ ਗਏ ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਤਾ। 70

ਬਾਬ - 38	ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ-1 ਬਾਬਾ ਨਿਕਲ ਤੁਰਿਆਂ ਘਰੋਂ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਤੋ ਸੈਦਪੁਰ, ਤਲਵੰਡੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ।	72 - 90

ਬਾਬੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਢੰਗ ਤਰੀਕਾ,ਆਉਣ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਧਨ, ਰਸਤੇ/ ਸੜਕਾਂ,ਰਾਹ ਦੇ ਲੁਟੇਰੇ (ਵਾਟਮਾਰ),ਪਹਿਲਾ ਸੰਪਰਕ, ਖਾਣਾ ਦਾਣਾ। 72
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਲਿਬਾਸ, ਕਿਧਰੋਂ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਗਏ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ, ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਦਾ ਰੂਟ (ਪਟੜੀ), ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੋਂ ਚਾਲੇ, ਸਤੰਬਰ 1507 73
ਵੈਰੋਵਾਲ. 'ਰੇ ਮਨ ਡੀਗਿ ਨ ਡੋਲੀਐ ਸੀਧੈ ਮਾਰਗਿ ਧਾਉ ॥' ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੈਰ ਪੁੱਟ ਲਿਆ ਵੇਖੀ ਕਿਤੇ ਪਿੱਛੇ ਨਾਂ ਮੁੜੀ। 74
ਖਡੂਰ ਦੀ ਬੀਬੀ ਭਿਰਾਈ। 75
ਸੈਦਪੁਰ ਦਾ ਧਰਮੀ ਤਰਖਾਣ। 76

ਤਤਕਰਾ

ਲਾਲੋ ਦੀ ਰਸੋਈ, "ਰੇਤ ਅੱਕ ਆਹਾਰ ਕਰ ਰੋੜਾਂ ਕੀ ਗੁਰ ਕਰੀ ਵਿਛਾਈ॥"	77
ਹੰਕਾਰੀ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ।	78
ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਸਾਧੂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਏ।	79
ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਬਾਬਾ ਤਲਵੰਡੀ ਆਇਆ।	80
ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ ਗਈ।	81
ਸਰਸਵਤੀ ਤੀਰਥ ਪਿਹੋਵੇ ਆ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ।	82
ਕਰਾਹ- ਚੋਰ ਦਾ ਉਧਾਰ।	84
ਕੁਰੂਖੇਤਰ - 'ਪਾਂਡੇ ਤੂ ਜਾਣੈ ਹੀ ਨਾਹੀ ਕਿਥਹੁ ਮਾਸੁ ਉਪੰਨਾ॥	84
ਓਏ ਫਕੀਰਾ ਜਨਾਨੀ ਕਿਓ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦੈ ? ਕਰਨਾਲ ਜਾ ਟੁੰਬਿਆ ਪੀਰ ਟਟੀਰੀ ਨੂੰ।	86
ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਮੋਇਆ ਹਾਥੀ ਜਿਵਾ ਦਿੱਤਾ।	88
ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦੇਸ ਨਿਕਾਲੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੋਏ।	89
ਦਿਆਲਪੁਰ ਦਾ ਨਾਨਕ ਸਰੋਵਰ।	90
ਬਾਬ -39 ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ -2 ਉਤਰਾਖੰਡ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਯੂ.ਪੀ	91-104
ਮਹਾਂ ਕੁੰਭ ਤੇ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਹਰਦੁਆਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ ਬਾਬਾ	91
ਜਦੋਂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਹਰਦੁਆਰੋਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਸਿੰਜੇ।	92
ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਚੋਅ ਫੜ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਮਗਰ ਭੱਜਿਆ।	93
ਜਦੋਂ ਰਾਮ ਪਿਆਰੀ ਜੈ ਕੌਰ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਗੋਦੜੀ ਹਰਦੁਆਰ ਵਿਚ ਨਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।	94
ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀਆਂ ਹਰਦਵਾਰ ਵਿਖੇ ਦੋ ਯਾਦਗਾਰਾਂ।	94
ਬਾਬੇ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਪੌੜੀ ਗੜਵਾਲ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅਜੇਪਾਲ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ।	95
ਮੇਰਠ ਵਿਖੇ ਅੜੀਅਲ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ।	95
ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲੇ ਤੇ ਸੂਲੀ ਦੀ ਸੂਲ।	95
ਜਦੋਂ ਬਾਲਕ ਬਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਵਿਕਿਆ।	97
ਰੇਠੇ ਕੀਤੇ ਮਿੱਠੇ।	98
ਗੋਰਖਮਤੇ (ਨਾਨਕਮਤੇ) ਪਹੁੰਚਿਆ ਬਾਬਾ।	100
ਬਾਬਾ ਅਲਮਸਤ ਨੂੰ ਜੋਗੀਆਂ ਇਥੋਂ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ।	101
ਕਾਸ਼ੀਪੁਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਚੋਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ।	102
ਚੰਪਾਵਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਪਰਤਾਪ ਚੰਦ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਬਲੀ ਦੇਣ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕਰਮ ਤੋਂ ਮਨਾਂ ਕੀਤਾ।	103
'ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੀ ਧੇੜੀ' ਹਲਦੌਰ।	103
ਅਸਲੀ ਰਤਨ ਤਾਂ ਨਾਮ ਹੈ - ਰਾਜਾ ਰਤਨ ਰਾਇ ਨੂੰ।	104
ਗੜ੍ਹ ਮੁਕਤੇਸ਼ਵਰ -ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਤਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ।	104
ਬਾਬ-40 ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ -ਭਾਗ 3 ਪੂਰਬੀ ਯੂ.ਪੀ ਵਿਚ ਬਾਬਾ।	105-126
ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਦਾ ਮਹਾਂਕੁੰਭ	105
ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿਚ ਬਾਬਾ। ਕੀ ਤੀਰਥ ਸਥਾਨ ਦੇ ਉਚੇ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ?	106
ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਕੀ ਮਤਲਬ? ਸਿਮਰਨ ਵੇਲੇ ਮਨ ਨਹੀ ਠਹਿਰਦਾ।	108
ਕਾਮ, ਮੋਹ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਹੰਕਾਰ	109
ਚਿਤ੍ਰਕੂਟ ਵਲ ਕੂਚ।	110
ਬਾਬਾ ਬਨਾਰਸ ਵਿੱਚ। ਕੀ ਪੜਾਈ ਲਿਖਾਈ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?	111
ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉਠ ਖਲੋਤਾ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਦਾ ਸਵਾਲ।	113
ਸਾਧੂਆਂ ਪੁੱਛਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੌਤ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਹੈ?	114
ਮੜੀਆਂ ਮਸਾਣਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ।	115
ਫਿਰ ਪੰਡਤਾਂ ਆ ਘੇਰਿਆ। ਬਾਬਾ ਗੱਲ ਤੇਰੀ ਮੰਨੀਏ ਕਿ ਵੇਦਾਂ ਦੀ?	115
"ਨਿਰੰਕਾਰ! ਨਿਰੰਕਾਰ!! ਤੇਰਾ ਭਗਵਾਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾਂ ਹੋਇਆ?"	116
ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਥਾਂਈ ਇਹੋ ਸਵਾਲ ਉਠਿਆ ਸੀ।	116
ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਤੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ।	117
ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਰੁੱਡ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇ ਹੱਥ ਪਾ ਦਿੰਦੈ? ਤੈਨੂੰ ਡਰ ਨਹੀ ਲੱਗਦਾ?	117
ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ "ਬਾਬਾ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਚਲ"।	118
ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਆਇਆ ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਕਾਬੂ।	119
ਨਿਜ਼ਾਮਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਮਰ ਮੁੱਕੇ ਕਾਰਦਾਰ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਿਆ।	120
ਅਜੁੱਧਿਆ ਵਿਚ ਬਾਬਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਸੋਹਲਾ ਗਾਇਆ	120
ਕੀ ਜੋ ਘੋਰ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀ ਹੁੰਦੀ ? ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ	120
ਅਜੁਧਿਆ - ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਮ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?	125
ਗੋਰਖਪੁਰ ਦੇ ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। "ਬਾਵਾ ਤੁਮ ਕੌਨ ਹੋ- ਫਕੀਰ, ਸਨਿਆਸੀ, ਜਾਂ ਬੈਰਾਗੀ, ਉਦਾਸੀ?"	126
ਬਾਬ - 40 ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ-4 ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਝਾਰਖੰਡ ਦਾ ਬਾਬਾ ਤਕਰੀਬਨ ਢਾਈ ਸਾਲ ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਗੁਜਾਰੇ।	127 - 136
ਪਟਨੇ ਪਹੁੰਚ ਗਇਆ ਬਾਬਾ। ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਜਵੈਹਰੀ ਨੇ ਛੱਟ ਲਾਲ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਜੁਲਾਈ- 1509	127
ਹਾਜੀਪੁਰੇ ਬਾਬਾ। ਵੈਸ਼ਨੋ ਪੁੱਛਦਾ "ਬਾਬਾ ਜੀ, ਜਿਉਂਦੇ ਜੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਕਿਵੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਈਏ?"	128
ਸਤੰਬਰ 1509। ਗਇਆ। ਪਿੰਡ ਦਾਨ ਦਾ ਕੀਤਾ ਖੰਡਨ।	130
ਰਾਜਾ ਬਲੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ (ਰਜੌਲੀ)	132
ਰਾਜਗੀਰ ਠੰਡਾ ਚਸ਼ਮਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ	133
ਮੋਕਾਮਾ।	133
ਭੂਮੀਏ ਚੋਰ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ।	134
ਮੁੰਗੇਰ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ। ਜਦੋਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਨੂੰਰਾਨੀ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਚਾਰ ਚੁੱਫੇਰੇ ਧੁੰਮ ਪੈ ਗਈ।	134
ਬੈਦਨਾਥ ਦੇਓਗੜ ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ।	136
ਬਾਬ - 40ੳ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਭਾਗ -5 ਨੇਪਾਲ ਵਿਚ ਬਾਬਾ।	137-147
ਦਾਖਲਾ, ਕਾਠਮੰਡੂ ਨਕਸ਼ਾ/ਨੇਪਾਲ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਵਿਚ।	137
ਚਸ਼ਮਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।	138
ਕਾਠਮੰਡੂ ਵਿਚ ਗੁਰਅਸਥਾਨ।	140
ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ।	141

ਲਲਿਤਪੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਅਲਾਲਾਚੀਨ। 142
ਕਾਠਮੰਡੂ ਪਾਸਿਓ ਵਾਪਸੀ। 142
ਚਤਰੇ। 142 ਵਰਾਹਖੇਤਰ। 143
ਸਿੱਕਮ ਅਤੇ ਭੂਟਾਨ ਦੀ ਉਦਾਸੀ। 143
ਚੁੰਗਥਾਂਗ। 143
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਡਾਂਗਮਾਰ ਝੀਲ, ਸਿੱਕਮ 145
ਭੂਟਾਨ। 145, ਵਾਪਸੀ। 146

ਬਾਬ – 41	**ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਭਾਗ –6 ਬੰਗਾਲ, ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਸੂਬੇ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ**	148 – 166

ਗੌੜ (ਬੰਗਾਲ) ਦੇਸ ਬਾਰੇ। 148
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਲਾਉਦੀਨ ਹੁਸੈਨ ਸ਼ਾਹ। 149
ਬਾਬਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਗਾਉੜੀ ਦੇਸ। 149
ਰਾਮ ਬਾਬੂ ਦੇ ਅੰਬ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਏ 150
ਸੂਜਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਮਕਸੂਦਾਬਾਦ (ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ) ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ। 151
ਧੁਬਰੀ ਅਸਾਮ 'ਚ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ। 151
ਜੋਗੀਗੁਫਾ ਪਹੁੰਚਦਾ, ਭੈ ਭੀਤ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਾ। 151
ਤੇ ਲਓ ਬਾਬਾ ਪਹੁੰਚ ਗਇਆ ਗੁਹਾਟੀ ਦੇ ਕਾਮੱਖਿਆ ਮੰਦਰ : ਵਾਮ ਮਾਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹੇ ਪਾਉਣ 152
ਅਲੀਪੁਖਰੀ ਨਗਾਓ ਜਾ, ਬਾਬੇ ਨੇ ਸੰਕਰਦੇਵ ਨੂੰ ਜਾ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। 154
ਅਹੋਮ ਰਾਜਾ ਸੁਨਮੁੰਗ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼। 154
ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆ ਘੇਰਿਆ। ਐਤਕਾਂ ਖੁੱਦ ਬਾਬਾ ਹੀ ਆਇਆ ਕਾਬੂ। 155
ਮਰਦਾਨਾ ਬਣਮਾਣੂ ਤੋਂ ਡਰੇ ਤੇ ਉਹ ਮਰਦਾਨੇ ਤੋਂ ਡਰਨ। 156
ਸ਼ੇਖ ਅਲੀ ਕੋਲ ਬਾਬਾ ਸਿਲਹਟ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। 157
ਜਦੋਂ ਬੰਗਾਲਣ ਜਾਦੂਗਰਨੀਆਂ ਨੇ ਮਰਦਾਨਾ ਕੀਲ ਕੇ ਭੇਡੂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। 157
ਢਾਕੇ ਪਹੁੰਚ ਗਇਆ ਬਾਬਾ। 159
ਜਾਫਰਾਬਾਦ, ਢਾਕੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। 160
ਚਿਟਾਗਾਂਗ ਦੇ ਝੰਡੇ ਤਰਖਾਣ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ, ਜਥੇਦਾਰ ਥਾਪਿਆ। 161
ਫਿਰ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹਾਜਰ ਹੋਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਚਾੜ ਦਿੱਤੇ। 163
ਕਲਕੱਤੇ ਵਿਚ ਦੁੱਖੀ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। 165
ਜਦੋਂ ਚੰਦਰਕੋਨਾ (ਮੇਦਨੀਪੁਰ) ਦੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਬਣ ਗਈ ਰਾਜਕੁਮਾਰ। 165

ਬਾਬ–42	**ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ –7 ਮਾਘ ਦੇਸ ਅਤੇ ਬਰਮਾ।**	167– 172

ਰਾਖਸ਼ ਦੇਸ ਮਾਘ ਪਹੁੰਚ ਗਇਆ ਬਾਬਾ- ਰਾਜਾ ਮਿੰਨ ਨਾਲ ਗੋਸਟਿ। 167
ਜਦੋਂ ਸੁਨਿਹਰੀ ਮਹੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੁੰਧਿਆਈਆਂ। 169
ਅੱਗੇ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਨੂੰ ਚਲੇ (ਬਾਲਾ ਪੰਨਾ 180)ਜਦੋਂ ਦੇਵਲੂਤ ਰਾਜੇ 'ਬਿਨਿਆ ਰਨ' ਨੇ ਬਾਬੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹਿਆ। 172

ਬਾਬ– 42ੳ	**ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ –8 ਉੜੀਸਾ ਤੋਂ ਮਥੁਰਾ** ਲੰਕਾ ਜਾਣ ਬਿਜਾਏ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪਰਤੇ।	173 – 186

ਕਟਕ- ਮਹੰਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣ ਚਲਾ ਆਇਆ 173
ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ-ਪੱਥਰ ਦੀ ਆਰਤੀ ਕਿਓ? ਆਰਤੀ ਹੋਵੇ ਬ੍ਰਿਹਮੰਡ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ। (ਜੂਨ/ਜੁਲਾਈ 1511) 174
ਪੰਡਤ ਕਲਿਜੁਗ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰੀ ਹੀ ਪੱਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣ। 178
ਪੁਰੀ (ਉੜੀਸਾ) ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬੰਗਾਲੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ। 178
ਚਿਲਕਾ ਝੀਲ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪਰਤਣਾ। 179
ਸੰਬਲਪੁਰ। ਲੋਕੋ ਛਨਿੱਛਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛੱਡੋ। ਉਹਨੂੰ ਪੂਜੋ ਜਿਸ ਨੇ ਛਨਿੱਛਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। 180
ਅਮਰਕੰਟਕ- ਲੋਕ ਅਸਮਾਨੀ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਸਨ 181
ਕੌਡਾ ਰਾਖਸ਼। 182
ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਬਘਿਆੜ ਤੋਂ ਡਰਿਆ। 183
"ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ" ਵਾਲਾ ਟਾਂਡਾ। 184
ਹੋਸ਼ੰਗਾਬਾਦ ਤੋਂ 70 ਕਿ.ਮੀ. ਚਲ ਕੇ ਸਾਹਿਬ ਭੋਪਾਲ ਪਹੁੰਚੇ। 185
ਨਾਚ ਗਾਣੇ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੀ ਚੰਦੇਰੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਚੰਨ 185
ਗਵਾਲੀਅਰ, ਧੌਲਪੁਰ, ਆਗਰਾ 186

ਬਾਬ–43	**ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ 9 ਮਥੁਰਾ ਤੋਂ ਪੱਖੋਕੇ**	187– 195

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮਥੁਰਾ ਪਹੁੰਚ ਗਇਆ ਬਾਬਾ (ਅਗਸਤ 1512) 187
ਨਿਰੰਜਨੀ ਸਾਧੂਆਂ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਾਡੇ ਵੀ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਪਾਓ। 188
ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਹੈ? 188
ਮਥਰਾ - "ਅਰੇ ਯਹ ਭੀ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਹੈ, ਨਾਂ ਗੀਤਾ ਮਾਨੇ ਨਾਂ ਗਾਇਤਰੀ," ਮਹੰਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕਟਾਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ 188
ਮਥਰਾ- ਫਿਰ ਵੈਸ਼ਨਵ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਆ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਹੜੀ ਸੰਪਰਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੰਥ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ? 189
"ਅਏ ਬਾਲਕ! ਤੂੰ ਵੀ ਯੋਗ ਦੀਕਸ਼ਾ ਲੈ" ਰੋਹਤਕ ਦੇ ਬੋਹਰ ਮੱਠ ਵਿੱਚ ਬਾਬੇ ਦੁਆਲੇ ਮਹੰਤ ਹੋ ਗਿਆ। 189
ਚੰਦਨ ਦਾਸ ਪਿੰਡ ਛੀਟਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੀ ਚੰਦਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ। 191
ਭੈਣ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹਜਾਰਾਂ ਮੀਲਾਂ ਤੋਂ ਖਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਬਾਬੇ ਨੂੰ। 192
ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆਏ। 192
ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਇਆ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ। 194
1512 ਬਾਬਾ ਪੱਖੋਕੇ। ਸਹੁਰਾ ਜਵਾਈ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆਉਣ ਗਿਆ। 195
ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਸਿਹਰਾ ਗਾਇਆ। 196

ਬਾਬ – 43 ੳ	**ਦੂਸਰੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ – 1 ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ।** ਪੰਜਾਬ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ➡ ਸਿੰਧ ➡ ਗੁਜਰਾਤ (ਭਾਰਤ) ➡ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ➡ ਕਰਨਾਟਕ ➡ ਕੇਰਲ ➡ ਤਮਿਲਨਾਡੁ ➡ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ	196 – 217

ਤਤਕਰਾ

ਹਫਤ ਮਦਾਰ, ਭਾਈ ਫੇਰੂ, ਘੁੰਮਣਕੇ, ਛਾਂਗਾ ਮਾਂਗਾ। 196

ਚੂਹਣੀਆਂ- ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੰਦੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨੇਕ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨਾਮ ਜੱਪਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ? ਹੁਜਰਾ ਸ਼ਾਹ ਮੁਕੀਮ। 197

ਦੀਪਾਲਪੁਰ- ਇਥੇ ਤਾਂ ਖੁਰਾਸਾਨ ਵਾਲੇ ਫਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ 198

ਪਾਕ ਪਟਨ: ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਈ। 198

ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅੱਗਲਵਾਂਢੀ ਲੈਣ ਆਇਆ। 199

ਬੂਰੇਵਾਲਾ। 200

ਉੱਚ ਸ਼ਰੀਫ ਨਾਲ ਗੂੜਾ ਪਿਆਰ ਹੈ ਬਾਬੇ ਦਾ। 201

ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦੱਸੀ। 201

ਮਿਠਣ ਕੋਟ ਦਾ ਪੀਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਸਾੜੋ ਨਹੀ, ਦਫਨਾਓ। 202

ਕੰਧਕੋਟ 203

"ਸੱਖਰ - ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਥੋਂ ਉੱਠ ਜਾਓ। ਕਦੀ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹ ਆਉਦਾ"। 203

ਬਕਰਾਨੀ: ਪਾਲੀ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਬਖਸ਼ੀ। 204

ਬਕਰਾਨੀ - ਜਦੋਂ ਸੁੰਦਰ ਗਲੀਚਾ ਕੁੱਤੀ ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। 204

ਬਸਤਾ ਬੰਦਰ (ਕੋਟ ਲਖਪਤ) ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਰਾਹੇ ਪਏ ਲੰਕਾ ਨੂੰ 205

ਅੰਜਾਰ- ਕੱਛ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਬਾਬਾ। 205

ਲੋਕੋ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਖਹਿੜਾ ਛੱਡੋ- ਦਵਾਰਕਾ ਵਿਚ ਬਾਬਾ। 205

ਸੋਰਠ ਦੇਸ ਦੀ ਸਾਖੀ। 207

ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ - ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੂਨ ਸਵਾਰ ਤੀ ਬਾਬੇ ਨੇ ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚ ਕੇ। 207

ਗਿਰਨਾਰ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਵੀ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਝੰਡਾ ਜਾ ਗੱਡਿਆ ਬਾਬੇ ਨੇ 208

ਨਾਰਭੀ ਸਰੋਵੜਾ। 208

ਸੋਮਨਾਥ ਮੰਦਰ ਜਿੰਨੂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਲੁੱਟਿਆ ਗਿਆ। 210

ਭੜੋਚ ਸ਼ਹਿਰ ਜਿੱਥੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਹੀ ਬੇੜੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। 211

ਸਾਹਿਬ ਤ੍ਰਿੰਬਕੇਸ਼ਵਰ ਮੰਦਰ (ਨਾਸਕ) ਪਹੁੰਚੇ। 211

ਭੀਮਾਸ਼ੰਕਰ -ਜਿਥੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਗਤ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। 212

'ਆਤਮਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ' ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਖੰਡਣ। ਬਹੁਤ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਸ੍ਰਿੰਗੇਰੀ ਵਿਚ। 213

ਬਾਬਾ ਜਾ ਉਤਰਿਆ ਕੋਚੀਨ। 213

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਮਲ ਫੁਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਆਏ। 214

ਕੋਟਾਯਾਮ ਦਾ ਤਿੱਲਰੀਜੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ 215

ਕੰਨਿਆ ਕੁਮਾਰੀ ਦੇ ਪੱਦਮਨਾਭਪੁਰ ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ। 215

ਕੰਨਿਆ ਕਵਾਰੀ, ਥੁਥੁਕੋਡੀ। 216

ਮਦੁਰੈ- ਤਰਾਂ ਤਰਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵੇਖ ਬਾਬੇ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਛੁੱਟ ਗਿਆ। 216

ਰਾਮੇਸ਼ਵਰਮ। 217

"ਤੇ ਫਿਰ ਕੀ ਸੂਰਜ, ਚੰਦਰਮਾ ਤੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰਿਹਾਂ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਰੱਬ ਹੈ?"- ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ। 217

ਬਾਬ-45	ਦੂਸਰੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ-2 ਸਿੰਘਲਾਦੀਪ 'ਚ ਜਾ ਗਰਜਿਆ ਸਿੰਘ	218-223

ਕੋਟੇ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਜਾ ਉਤਰੇ 218

ਵਿਸ ਕੰਨਿਆਵਾਂ ਨੇ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। 219

ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ 220

ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਫੇਰੀ। 221

ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਸੁਆਸ ਚੜਾਉਂਦਾ ਜੋਗੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। 222

ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਜਾਫਨਾ ਦੇ ਸੱਤ ਦੀਪਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਵੀ ਕੀਤੀ। 223

ਬਾਬ-46	ਦੂਸਰੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ-3 ਲੰਕਾ ਤੋਂ - ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਤਕ	224-241

ਨਾਗਾਪਟਨਮ। ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਤੁਸੀ ਇਥੇ ਕੀ ਵੇਚਣ ਆਏ ਹੋ?- ਹੁੱਜਤੀ ਲੋਕਾਂ ਪੁਛਿਆਂ। 224

ਕੁੰਭਕੋਨਮ। 224

ਥੰਜਾਵੂਰ (ਤੰਜੌਰ)। ਜਦੋਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚ ਰੋੜਾ ਵੱਜਿਆ। ਸ੍ਰੀਰੰਗਮ 225

ਤੀਰੂਪਤੀ। ਮੱਛਲੀਪਟਨਮ - ਵਿਜੈਵਾੜਾ - ਮੰਗਲਾਗਿਰੀ - ਗੰਟੂਰ। 226

ਗੰਟੂਰ। ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਖੇਡ ਸੱਚ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਹੈ। 228

ਸ੍ਰੀਸੈਲਮ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ, ਜੀਭ ਵਿੰਨੀਦੇ, ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਜੁਬਾਨ ਵੱਢੀਦੀ ਵੇਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਤੜਫ ਉਠਿਆ। 228

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਗਲਾ ਟੀਚਾ ਵਿਜੈਨਗਰ ਪਹੁੰਚਣਾ। 229

ਤੇ ਲਓ! ਪੰਡਿਆਂ ਨੇ ਕਰਨੂਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿੱਠ ਗਿੱਠ ਲੰਮੀਆਂ ਗਣੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਪਵਾਈਆਂ ਸਨ। 229

ਬਲੱਾਰੀ ਤੋਂ ਵਿਜੈਨਗਰ (ਅੱਜ ਦਾ ਹੰਪੀ ਸ਼ਹਿਰ ਕਰਨਾਟਕ) ਪਹੁੰਚੇ। 230

ਹੰਪੀ। ਮਰੇ ਪੰਛੀ ਜਿਵਾ ਕੇ ਪਛਤਾਇਆ ਬਾਬਾ। 231

ਜਦੋਂ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਬਾਬੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਏ। 232

ਬਾਗਲਕੋਟ ਦਾ ਤਲਗੀਜੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ। 232
ਬਦਾਮੀ-ਆਇਹੋਲ-ਬਾਗਲਕੋਟ। ਬਦਾਮੀ-233

ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਨਗਰ ਪੰਧਰਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਬਾਬਾ ਜੀ। 234

ਨਾਨਕ ਝੀਰਾ। ਬਾਹਮਣੀ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਵੀਰਾ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ ਦੋ ਜਹਾਂ ਦੇ ਵਾਲੀ 235

ਨੰਦੇੜ (ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ) ਆ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਲਾਇਆ। 236

ਜਦੋਂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਤਰਖਾਣ ਦੀ ਝੁੱਗੀ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ। 237

ਔਢਾ ਨਾਗਨਾਥ ਜੋਤੀਲਿੰਗ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ। 237

ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਨਰਸੀ ਬਾਮਣੀ ਵਿਖੇ। 238

ਰਾਮਟੇਕ - ਜਦੋ ਰਾਮਭੱਜ ਪਟੇਲ ਨੇ ਗਲੋਂ ਪੱਥਰ ਲਾਹ ਮਾਰਿਆ। 239

ਅਕੋਲਾ, ਅਮਰਾਵਤੀ, ਰਸਤੇ 'ਚ ਸਤਗਾਓ ਭੁਸਾਰੀ (ਜਿਲਾ ਬੁਲਢਾਣਾ) ਦੇ ਮੰਦਰ ਵੇਖੇ। 240

ਕੌਂਡਨਿਆਪੁਰ। 240

ਅਗਲੀ ਮੰਜਿਲ ਓਂਕਾਰੇਸ਼ਵਰ ਜੋਤੀਲਿੰਗ ਮੰਦਰ। 241

ਬਾਬ-48	ਦੂਸਰੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ-4 ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਸਿਰਸਾ	242-270

ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ (ਜਨਵਰੀ 1517 ਈ.) 242

ਫਰਵਰੀ 1515।ਮਨਧਾਤਾ ਓਂਕਾਰੇਸ਼ਵਰ ਵਿਖੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ ਗਈ। 241

ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ। 242

ਓਕਾਰੇਸ਼ਵਰ: ਇਹ ਮਨ ਨਹੀ ਵੱਸ ਆਉਂਦਾ। ਕੀ ਕਰੀਏ?- ਇਕ ਸਾਧੂ ਪੁੱਛਦੈ। 245

ਮਾਂਡੋ ਦੇ ਰਾਹ -ਠੱਗ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਤੁਰੇ। 245

ਮਾਰਚ 1517:ਮਾਂਡੋ ਦਾ ਗਧੇ ਸ਼ਾਹ ਕਪੂਰ। 247

ਧਾਰ;। ਪੈਂਦੇ ਸਾਰ, ਧਾਰ ਦੇ ਜੋਗੀਆਂ ਬਿਜਾਏ ਪਾਣੀ ਧਾਣੀ ਪੁੱਛਣ ਦੇ, ਬਹਿਸਬਾਜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। 248

ਧਾਰ:ਸਾਧੂਆਂ ਪੁਛਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੀ ਹੁੰਦੈ? 249

ਬੇਟਮਾ ਪੜਾਅ- ਜਲ ਭੰਡਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। 249

ਇੰਦੌਰ ਦਾ ਇਮਲੀ ਸਾਹਿਬ। 249

ਅਪਰੈਲ 1517:ਉਜੈਨ - ਮਹਾਕਾਲ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ। ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ਦੀ ਗੁਫਾ ਲਾਗੇ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ ਸੀ। 250

ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ਦੀ ਕਥਾ। 251

ਮਹੰਤ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿਓ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਐਨੀ ਜਨਤਾ ਮੇਲੇ ਤੇ ਇਥੇ ਆਈ ਹੈ ਕੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੁਕਤ ਹੋਣਗੇ? 252

ਭਰਥਰੀ ਗੁਫਾ: ਦੂਹਰੇ ਕਿਵਾੜ! ਜੋਗੀ ਆਖੇ "ਜੀ ਡਰ ਲੱਗਦੈ" 252

ਭਰਥਰੀ ਮਹੰਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਸੀ ਕਿਹੜੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਸਾਧੂ ਹੋ? ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੇਰੀ ਸੰਪਰਦਾ 'ਨਾਮ'। 253

ਭਰਥਰੀ ਗੁਫਾ ਉਜੈਨ ਵਿਖੇ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ। 254

ਪੁਸ਼ਕਰ ਮੇਲਾ- ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਗਲੀ ਮੰਜਿਲ। 255

ਝਾਲਰਾਪਾਟਣ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਾਹੂ ਕੇਤੂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾ ਰਹਿਆ ਸੀ। 255

ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਦਾ ਸਰੇਵੜਾ ਰੱਬ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। 257

ਪੁਸ਼ਕਰ ਮੇਲੇ ਤੇ।ਅਜਮੇਰ ਚਿਸ਼ਤੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਮਜੌਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜਾਇਆ। 258

ਨਵੰਬਰ 1517:ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਨਗਰੀ ਪੁਸ਼ਕਰ ਜਾ ਗੱਜੇ ਬਾਬਾ ਜੀ 259

ਮਾਰੂਥਲ ਗਾਹਿਆ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ। 261

ਮਰਦਾਨਿਆ ਮੈਂ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਕੈਂਠਾ ਪਾ ਲਿਐ। 261

ਦਸੰਬਰ/ਜਨਵਰੀ 1518:ਨਾਗੌਰ - ਵੈਸਨਵ ਸਾਧੂ ਪੁੱਛਦਾ "ਬਾਬਾ ਤੇਰੇ ਨੂਰਾਨੀ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਕੀ ਰਾਜ ਹੈ?' 262

'ਚਤੁਰਾਈ ਨਹ ਚੀਨਿਆ ਜਾਇ' 263

ਜਨਵਰੀ 1518:ਓਸੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਹਿੰਦਾ, "ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਉਸ ਖਤਰਨਾਕ ਰਸਤੇ ਸੇ ਬਚ ਕਰ ਆ ਗਏ?" 264

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਿਥੇ ਹੈ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ?- ਸਾਧੂਆਂ ਪੁੱਛਿਆ। 264

ਆਪਿ ਮਰੈ, ਮਾਰੇ ਭੀ ਆਪਿ (ਮਾਰਵਾੜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੰਡੋਰ ਵਿਖੇ) 264

ਜੋਧਪੁਰ -ਰਾਓ ਗੰਗਾ ਪੁੱਛਦਾ "ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਹੜਾ ਫਿਰਕਾ ਹੈ?" 265

ਜੋਧਪੁਰ ਝੀਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੱਥਰ ਦਾ ਕੂੰਡਾ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। 265

ਸਰਦੀਆਂ 1517/18:ਜੈਸਲਮੇਰ ਦੇ ਮਾਰੂਥਲ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ। 266

ਪੋਖਰਣ ਦਾ ਰਾਮ ਦੇਵਰਾ ਵੇਖਿਆ। 267

ਸਿੱਧ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਉਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਹਵਾ ਆਏ। 268

ਗੁੱਗਾਪੀਰ ਦਾ ਦਦਰੇਵਾ ਅਤੇ ਗੁੱਗਾਮੜੀ। 268

ਮਈ 1518। ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਅੱਕ ਦੀਆਂ ਖੱਖੜੀਆਂ ਖਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। 269

ਸਰਸੇ ਫਕੀਰ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤੋੜਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਅਸੀ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਸਫਰ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਘੋੜੇ ਉੱਤਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। 270

ਬਾਬ – 49	ਦੂਸਰੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ-5 ਸਿਰਸਾ ਤੋਂ ਪੱਖੋਕੇ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ ਭਾਗ-1	271 – 279

ਹਾਜੀ ਰਤਨ ਦੇ ਸਜ਼ਦਾਨਸ਼ੀਨ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀ। 271

ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਮੰਗਲ। 272

ਸਰਾਏ ਨਾਗਾ ਜਾ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਲਾਇਆ 273

ਮਰਦਾਨਾ ਚੌਥੇ ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਲਵੰਡੀ। 273

ਜਦੋਂ ਭੈਣ, ਰੱਬ ਰੂਪੀ ਭਰਾ ਦੇ ਗੱਲ ਲੱਗ ਰੋਈ। 274

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਖੇ। 274

ਨਵਾਬ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ "ਹੁਣ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਓ।" 275

ਬਾਬਾ ਕਹਿੰਦਾ "ਬਾਬਾ ਅਲਹੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰੁ'। 275

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ, 'ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਮੇਰੀ ਕਿਰਤ'। 275

ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਵਲ ਕਿਓ ਟਿੱਕ ਟਿਕੀ ਲਾਈ ਤੱਕੀ ਜਾ ਰਿਹੈ? ਪੱਟੀ ਦੇ ਕਿਰਸਾਨਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ। 276

ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਿਆ ਤਲਵੰਡੀ। 277

ਮਾਤਾ ਵੀ ਬਾਬੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਗ ਉੱਠੀ। 277

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ। ਭਾਗ-1 277
ਦੋ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਮੇਲ। ਪੱਖੋਕੇ ਪਹੁੰਚ ਗਇਆ ਬਾਬਾ

ਜਦੋਂ ਭੁੰਜੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਦੋ ਦਿਨ। 278

ਮਾਤਾ ਬੋਲੀ, "ਦੱਸ ਆ ਸ਼ਾਹਰੁਕ ਕੀ ਪਈ ਆਖਦੀ ਏ? 278

'ਬਿਨੁ ਦਮ ਕੇ ਸਉਦਾ ਨਹੀ ਹਾਟ॥' 279

ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੋਹ ਛੱਡ ਦੇ। 279

ਬਾਬ– 49	ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ। ਭਾਗ-2 ਅਜਿਤੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਤੇ ਕਲਾਨੌਰ ਦਾ ਕ੍ਰੋੜੀਆ	280 – 288

ਬਾਬਾ ਤੇਰਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਕੀ ਹੈ?- ਅਜਿਤਾ। 280

ਬਾਬਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਮੰਨ ਹੀ ਸਹਿਮ ਗਿਆ- ਅਜਿਤਾ। 280

ਬਾਬਾ ਤੇਰੀ ਯਾਰੀ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ। ਕੀ ਜੋਗ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ? ਅਜਿਤਾ 281

ਰਸੋਈਆ ਬਿਨਾਂ ਨਹਾਤੇ ਲੰਗਰ 'ਚ ਵੜ ਗਿਐ - ਅਜਿਤੇ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ। 281

ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹਦਾ ਕੀ ਅਰਥ?- "ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ॥" 282

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਕਿਵੇ ਹੋ ਗਿਆ? - ਅਜਿਤਾ 282

ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਦ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ। - ਅਜਿਤਾ। 283

ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੈਗੰਬਰ ਹੋਵੇ - ਅਜਿਤਾ 283

ਪਰ ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੀਚਾਂ ਤੋਂ ਨੀਚ ਨਾਂ ਅਖਵਾ। ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਏ- ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ। 283

ਅਜਿਤਿਆ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਲੰਗਰ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸਵਾਦ ਲੈਣ ਗੁਰੂ ਦਰ ਤੇ ਜਾਣਗੇ। 284

ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹ ਕਿਵੇ ਹੋ ਸਕਦੈ ਅਖੇ ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਜਪੇਗਾ ਜਮ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀ ਆਵੇਗਾ? 284

'ਅਚਲ ਆਏ ਨਾਨਕਾ, ਨਰਕਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾਇ॥' 284

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ਼ਨ ਮਹੇਸ਼, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਵੀਚਾਰ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ? 285

ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਰ-ਨਾਰੀ ਭੋਗ ਕਿਓ ਮਨ੍ਹਾ? ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ? 285

ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਸਲੀ ਨਕਲੀ ਸਾਧ ਦੀ ਕੀ ਪਛਾਣ ਹੋਵੇਗੀ? 285

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਵਰ ਕਿਓ ਦਿੱਤਾ? 286

ਕਲਾਨੌਰ-ਕ੍ਰੋੜੀਆ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਨਿਕਲਿਆ। 286

ਕਲਾਨੌਰ ਦਾ ਸੈਦੋ ਘਈ 287

ਬਾਬ–50 | ਤੀਸਰੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ–1 ਹਿਮਾਚਲ ਤੇ ਸੁਮੇਰ | 289–309

ਬਾਬਾ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਛੱਤ ਤੇ। 289

ਲੁਧਿਆਣੇ ਨੂੰ ਆ ਤਾਰਿਆ ਬਾਬੇ ਨੇ 291

ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ॥ ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ॥ - ਪੰਜੌਰ 292

ਕੀਰਤਪੁਰ - ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ ਤੇਰਾ ਦੁੱਧ ਅਸੀ ਫਿਰ ਪੀਵਾਂਗੇ। 293

ਦਿਓੜਸਿੱਧ ਦਾ ਬਾਬਾ ਬਾਲਕ ਨਾਥ। -ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਚ ਤਾਂ ਸਾਰਥਕ ਜੇ ਨਾਲ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਜੱਸ ਦਾ ਗਾਣਾ ਵੀ ਚਲੇ। 294

ਰਿਵਾਲਸਰ ਦੇ ਤਰਦੇ ਟਿੱਬੇ 295

ਪਦਮਸੰਭਵ 296

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦੇ ਵੇਖ ਜੋਗੀ ਬੋਲਿਆ, ਕਿਓ ਮਰਨ ਲੱਗਾ ਏ? 298

ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ - ਤੁਹਾਡਾ ਹੱਠ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। 298

ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਬਾਬਾ 300

ਭਰਮੌਰ ਦੇ ਸਿੱਧ ਜੋਗੀ। 300

ਢੁਆਸ ਜਾਂ ਹਟਵਾਸ ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ। 301

ਪਹੁੰਚ ਗਇਆ ਬਾਬਾ ਕੀੜੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ। 301

ਭੁੰਤਰ - ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ। ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਭੂਟੰਤ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਭੂਟਾਨ ਨਹੀ, ਭੂਟੰਤਰ ਹੈ। 303

ਮਨੀਕਰਣ (ਕੁੱਲੂ) ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਲਿਤਾਰਨ 304

ਬਾਬੇ ਜਾ ਜਗਾਏ ਸੁਮੇਰ ਦੇ ਸੁੱਤੇ ਜੋਗੀ। ਸੁਮੇਰ ਜਾਂ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ। 305

ਰਾਹ ਵਿੱਚ - ਡੂੰਘੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਲਾਮਾ ਵੇਖਿਆ। 306

ਚਾਰ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਥਾਨ ਕੈਲਾਸ਼। 308

ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਦੇ ਜੋਗੀ। 308

ਬਾਬ–50ੳ | ਤੀਸਰੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ–2 ਵਿਆਖਿਆ। ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸਿੱਧ ਗੋਸਟਿ ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ। | 310–316

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਜੋਗੀ ਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 310

ਬਾਬ–50ਅ | ਤੀਸਰੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ–3 ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ | 317–327

ਨਕਸ਼ਾ- ਲੇਹ, ਲਦੱਖ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਬਾਬਾ 317

ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਬਾਬਾ। 317

ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ 317

ਲੇਹ ਦੇ ਲਾਮਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੱਥਰ 'ਚ ਘੜੀ। 317

ਸਕੱਰਦੂ ਤੇ ਕਾਰਗਿਲ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ 318

ਬਾਬੇ ਤਾਰਿਆ ਅਮਰਨਾਥ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ 319

ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਕਹਿੰਦਾ "ਤੂੰ ਕੈਸਾ ਸਾਧੂ ਹੈਂ ਸਰੀਰ ਦੁਆਲੇ ਚੰਮ ਲਵੇਟਿਐ।" 321

ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ। 324

ਆਜੜੀ ਬਾਬੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, "ਤੁਸੀ ਕੋਈ ਚੋਰ ਡਾਕੂ ਲਗਦੇ ਹੋ।" 327

ਬਾਬ–51 | ਤੀਸਰੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ–4 ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਕਾਬੁਲ | 328–340

ਕਲਿਆਣਸਰ ਜਾਣਾ। 328

ਬਾਲਾਕੋਟ ਵੀ ਚਸ਼ਮੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। 329

ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਦੇ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੌਤਕ। ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸੀ। 329

ਪਿੰਡ ਕਾਮਰਾ ਵਿਖੇ ਚਸ਼ਮਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। 332

"ਗ੍ਰਿਸਤ ਮਾਰਗ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ" ਗੋਰਖ ਹੱਟੜੀ ਪਹੁੰਚ ਗਇਆ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਬਾਬਾ। 333

ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਨੂੰ ਜੋੜਾ ਬਖਸ਼ਿਆ। 335

ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਕਿਵੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੋੜਾ। 335

ਛਿੱਪ ਨਾਂ ਸਕਿਆ ਜਲਾਲਬਾਦ ਵਿਖੇ ਬਾਬੇ ਦਾ ਜਲਾਲ। 336

ਜਦੋਂ ਬਾਬਰ ਨੇ ਬਾਬੇ ਕੋਲੋਂ ਚੱਕੀ ਪਿਸਾਈ। 336

ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਕਿਓ ਮਿਲਣ ਗਏ? 336

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਤਖਤ ਬਖਸ਼ਿਆ। 337

ਬਾਬ 52 | ਤੀਸਰੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ–5 ਬਾਬਰਬਾਣੀ | 341–345

"ਹੰਕਾਰੇ ਹੋਏ ਹੁਕਮਰਾਨ ਤੇ ਲੋਕਾਈ ਨੇ ਰੱਬ ਭੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।" -ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ 341

ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਸੈਦਪੁਰ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋ ਚੱਕੀ ਪਿਸਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਚੱਕੀ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਕਾਬੁਲ ਦੀ ਹੈ। 341

ਕਾਬੁਲ ਰਹਿੰਦਿਆਂ। ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ। 341

ਸੈਦਪੁਰ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਮਲੇ ਬਾਬਤ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨਾਂ। 341

ਬਾਬਰ ਦਾ ਸੈਦਪੁਰ ਤੇ ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਵਾਹੀ। 342

ਲਹੌਰ ਤੇ ਦੀਪਾਲਪੁਰ ਦੇ ਕਤਲਾਮ ਉਪਰੰਤ। 344

ਪਾਣੀਪਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਮਗਰੋਂ। 344

ਸੈਦਪੁਰ ਵਿਚ ਚੱਕੀ ਪੀਹਣ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦੀ ਸਚਾਈ। 345

ਬਾਬ – 52 | ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਜੋਗੀ, ਗਇਆ ਟਿੱਲਾ ਜੋਗੀਆਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬੀ ਪੋਠੋਹਾਰ। ਫਰਵਰੀ 1521 **| 346 – 353**

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਬੱਦੋ ਕੀ ਗੁਸਾਈਆਂ, ਕੇਰ ਭਾਗ ਦੀ। 346

ਡਿੰਗੇ ਦੇ ਜੋਗੀ ਦਾ ਡਿੰਗ ਕੱਢਿਆ। 347

ਟਿੱਲਾ ਜੋਗੀਆਂ। 349

ਬਾਲ ਨਾਥ ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਇਥੇ ਕੀ ਲੈਣ ਆ ਗਿਆ? 349

ਬਾਲਨਾਥ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ "ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਥੇਰਾ ਘੁੰਮ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਓ। 350

ਚੋਆ ਸਾਹਿਬ ਰੋਹਤਾਸ। 350

ਭਿੰਬਰ, ਜੇਹਲਮ ਸ਼ਹਿਰ। 351

ਕਟਾਸਰਾਜ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਅੱਖ। 352

ਬਾਬ – 52 | **ਮੁਕਾਮ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ : ਭਾਗ–3** ਧਰਮਸਾਲ ਦੋਦਾ ਤੋਂ ਪੱਖੋਕੇ ਵਾਲਾ ਡੇਰਾ ਤੇ ਫਿਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ। | **354 – 360**

ਦੋਦਾ। 354

ਜਦੋਂ ਦੋਦੇ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਦਰਿਆ ਵਗਦਾ ਵੇਖਿਆ। 356

ਧਰਮਸਾਲ ਪਿੰਡ ਦੋਦਾ। 356

ਦੋਦੇ ਤੋਂ ਅਜਿਤੇ ਦੇ ਡੇਰੇ ਆਏ। 357

ਅਜਿਤੇ ਦਾ ਖੂਹ: ਪੱਖੋਕੇ। 357

ਕਰਤਾਰਪੁਰ। ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਕ੍ਰੋੜੀਏ ਨੇ100 ਵਿਘਾ ਜਮੀਨ ਦਾ ਪੱਟਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। 1579 ਬਿ. ਚੇਤ੍ਰ ਵਿਸਾਖ। 358

ਮਾਤਾ ਚੋਣੀ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਵੀ ਪੱਖੋਕੇ ਡੇਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। 359

ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਵੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆ ਗਏ 360

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆ ਗਏ 360

ਬਾਬ– 53 | **ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ: ਭਾਗ–4 (1522 ਤੋਂ 1529 ਈ.)** | **361– 371**

ਮਾਤਾ ਪੁੱਛਦੀ "ਪੁੱਤਾ ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦੈ?" 361

ਜਦੋਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਬੁਛਾੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। 361

ਖਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਅੱਗ, ਜੀਵ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਜੀਅ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀ ਖਾਂਦਾ। 362

ਸੁਆਦ। ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇੜੇ ਕਿਵੇ ਹੈ ਤੇ ਦੂਰ ਕਿਵੇ? 363

ਉਝੜ ਕੀ ਹੈ? ਰਾਹ ਕੀ ਹੈ? 364

ਵੇਦ ਉੱਤਮ ਕਿ ਨਾਦ ਉੱਤਮ? 364

ਕਵੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼। ਕਵਿਤਾ ਹੌਲੀ, ਜਿਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭੈ ਨਹੀ। 364

ਮਾਤਾ ਬੋਲੀ, "ਪੁੱਤਰਾ! ਘਰਵਾਲੀ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਕਰਿਆ ਕਰ!" 364

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੱਸੋ ਕੀ ਕਰੀਏ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ। 365

ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਨੀਤ ਨਵਾ। 365

ਦਾਅਦਾ ਕਾਲੂ ਬੋਲਿਆ, 'ਸਭ ਉਜਾੜੀ ਜਾਨੈ, ਦੋ ਪੈਸੇ ਕੰਮ ਧੰਧੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾ' 365

ਮਾਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ "ਵੇ ਮੇਰਾ ਨਹੀਓ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲੱਗਦਾ" 366

ਰੱਬ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਭੇਖ, ਫਜ਼ੂਲ ਹੈ। ਇਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਨਾਲ। 367

ਆਪੇ ਰੱਬ ਘੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ! 368

ਜਦੋਂ ਸਾਧੂਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। 369

ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਆ ਪੁੱਛਿਆ "ਬਾਬਾ ਕੀ ਤੂੰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀ ਮੰਨਦਾ?" 369

ਸਾਧੂਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕੁਝ ਲੋਕ ਚੰਗਾ ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ, ਪਹਿਨਦੇ, ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਅੱਗਾ ਕਿਹਨੇ ਵੇਖਿਐ?" 369

ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਹੀ ਰੱਬ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸਮਝੋ। 370

ਜਦੋਂ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸਾਧੂਆਂ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ। 370

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਚਲਾਣਾ। 371

ਬਾਬ – 55 | **ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਉਦਾਸੀ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਜੰਮੂ, ਵੈਸ਼ਨੋਦੇਵੀ, ਭਦਰਵਾਹ, ਚੰਬਾ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ** | **372 – 387**

ਮੱਲਾ ਭਾਬੜਾ, ਪਸਰੂਰ ਦਾ ਦਿਓਕਾ। 372

ਸੀਓਕੇ ਦੇ ਮਸਖਰਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਢੀਮਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। 373

ਫੱਤੇ ਭਿੰਡਰ। 373

ਸਾਹੋਵਾਲਾ, ਸਿਆਲਕੋਟ। 374

ਹਮਜਾ ਗੌਂਸ ਸਿਆਲਕੋਟ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਸੀ। 376

ਮੂਲਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੋ ਗਇਆ। 376

ਪਿੰਡ ਤਿਲਕਪੁਰ। 376

ਜੰਮੂ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ। 377

ਰਾਜਾ ਘੋਗੜ ਦੇਵ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਆਇਆ। 378

ਪੁਰਮੰਡਲ ਦੀ ਗਿੱਦੜੀ। 378

ਮਾਨਸਰ ਜਾਣਾ। 379

ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜੋ। ਮੂਰਖ ਨਾ ਬਣਾਓ। 380

ਬਾਬੇ ਦੇ ਭਦਰਵਾਹ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਇਲਾਕਾ ਉਲਟ ਕੇ ਪੈ ਗਇਆ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ। ਰਾਤੀਂ ਫਿਰ ਬਾਸ਼ਕ ਨਾਗ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਬਾਬੇ ਨੇ। 381

ਬਾੜੀ ਮਰਮਤ ਦੀ 'ਨਾਨਕ ਪਿਲ' । 382

ਚੰਬੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼। 382

ਸਾਧੂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇ- ਚਰਪਟ ਵਣੀ ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ 383

ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਗੀਤ ਗਾਇਆ, "ਦਮਸਾਹ ਨਾਨਕ! ਦਮਸਾਹ ਨਾਨਕ! 384

ਸਠਿਆਲਾ। ਸਠਿਆ ਚੁੱਕੇ ਮੌਲਾਣੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਢੀਮਾਂ ਮਰਵਾਈਆਂ। 385

"ਪਿੰਡ ਠੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਬੁੱਢਾ ਥੇਹ (ਨੇੜੇ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ) ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਅਲੋਪ ਹਨ। 386

ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਵਾਜਾ ਸੁਣ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਗੱਦ ਗੱਦ ਹੋ ਉਠੀ। 387

"ਨਾਂ ਨਾਂ ਭੈਣੇ! ਇਹ ਆਟੇ ਦੇ ਦੀਵੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀ ਬਣਨੀ"। 387

ਬਾਬ –56 | **ਬਟਾਲਾ ਸਮਾਗਮ ਅਤੇ ਉਦੋਕੇ ਦੀ ਈਸਰੀ** | **388– 393**

ਉਦੋਕਿਆਂ ਦੀ ਬੀਬੀ ਈਸਰੀ 388

ਜਦੋਂ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿਚ ਹੀ ਲਹੌਰ ਮਾਮਲਾ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। 390

ਖੂਹ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦਾ ਵੀ ਹਿੱਸਾ! 391

ਜਦੋਂ ਵਟਾਲੇ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਕੀਤਾ। 392

ਇਕ ਬਟਾਲਵੀ ਪੁੱਛਦਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਿਹੜੇ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਬੰਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨ? 393

ਬਾਬ–57	ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ: ਭਾਗ–5 (1525 ਤੋਂ 1530 ਈ. ਤਕ)	394–397

ਬਾਬੇ ਨੇ ਵਿਹਲੜ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਭਜਾਏ। 394
ਜਦੋਂ ਦੋ ਕਾਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੱਤੀ 394
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਚੁੱਲੇ ਲਈ ਥਾਂ ਪੁੱਟੀ। ਕਰੰਗ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। 395
ਜਦੋਂ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨ੍ਰਿਉਤਰ ਹੋਏ। 396
ਜਿਸ ਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ : ਉਹ ਸੱਚ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ। 396
ਹੀਰਾ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। 396
ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੇ ਬੰਦਾ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਸਾਧੂ ਬਣ ਜਾਏ ਤਾਂ? 397
ਜਦੋਂ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਾਲਾ ਸਾਥੀ ਆ ਮਿਲਿਆ 397

ਬਾਬ -59	ਮੁਕਾਮੀ ਦੌਰੇ –ਭਾਗ 3 ਕਸੂਰ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਵਗੈਰਾ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਤੇ)	398–402

ਬਾਬੇ ਦੇ ਕਸੂਰ ਆਗਮਨ ਤੇ ਰਾਸਧਾਰੀਆ ਨੇ ਨੱਚ ਕੇ ਖੁੱਸ਼ੀ ਮਨਾਈ। 398
ਖੇਮਕਰਨ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਫਿਰ ਮੇਲ। 398
ਸਵਾਦ ਦੇ ਚੱਕ੍ਰ 'ਚ ਜੀਵ ਮਰਦੈ। 399
"ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀ ਹੋਇਆ"- ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ। 400
ਜਦੋਂ ਖਾਲੜੇ ਦੇ ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਕਪਾਹ ਵੇਲਾਈ। 400
ਖਾਲੜੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਮੀਂਸ਼ਾਹ ਆਏ। 401
ਜਾਹਮਣ ਦੇ ਜੈਨੀ । 401
ਕੁਝ ਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਜਿੰਨਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਸਬੰਧਤ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਂ ਆ ਸਕਿਆ:- ਤਖਤੂਪੁਰਾ (ਮੋਗਾ),ਪੱਤੋ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ, ਅਕੋਈ, ਈਸਰਹੇਲ, ਨਾਨਕ ਪੁਰ ਜਗੇੜਾ,ਕਮਾਲਪੁਰ (ਸੰਗਰੂਰ), ਨਾਨਕਸਰ ਸੁਨਾਮ, ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ, ਗਹਿਲਾਂ ਸੰਗਰੂਰ, ਕਾਂਝਲਾ (ਸੰਗਰੂਰ) 401 - 402

ਬਾਬ – 61	ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ –1. ਮੱਕੇ ਵਲ ਫਰਵਰੀ 1530 ਨੂੰ ਹੱਜ ਲਈ ਰਵਾਨਾ। ਹੱਜ ਦੀ ਤਾਰੀਖ: 3 ਅਗਸਤ 1530	403 –415

ਹੱਜ ਦਾ ਵੀਚਾਰ। 403
ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ। 403
ਰਵਾਨਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਹੋਏ। 403
3 ਅਗੱਸਤ 1530 ਨੂੰ ਹੱਜ। 404
ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਨਵੇਂ ਪਿੰਡੋਂ ਲੈਣ ਗਏ। 405
ਛਾਂਗੇ ਮਾਂਗੇ ਦੇ ਜੋਗੀ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ। 406
ਸੱਤਘਰਾ। "ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ॥" 406
ਪਿੰਡ ਪਿੰਡੀ, ਕਮਾਲੀਆ,ਹੜੱਪਾ, ਤੁਲੰਭਾ, ਸ਼ੇਰਕੋਟ, ਝੰਗ। 407
ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਸੁਫਨਾ ਆਇਆ। 408
ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮੁਲਤਾਨ ਪਹੁੰਚੇ। 408
ਮੁਲਤਾਨ। ਪੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤੱਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਹੈਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਸਕੇ। 409
ਮੁਲਤਾਨ। ਪੀਰ ਪੁੱਛਦੈ ਅਸਲੀ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੀ ਲੱਛਣ ਹੁੰਦੇ ਨੇ? 410
'ਹਾਜਰਨਾਮਾ' ਉਚਾਰਿਆ। 410
ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਈ ਮੁਕਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਓ - ਪੀਰ ਬਹਾਵਦੀ। 411
"ਪੀਰ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਭ ਪਾਸੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੀ ਨਜਰ ਆਵਦਾ ਏ। ਕਿੰਨੂ ਮਾੜਾ ਤੇ ਕਿਹਨੂੰ ਚੰਗਾ ਆਖਾਂ?" 411
ਗਲ ਲੱਗ ਰੋਂਦੀ, ਸੌਹਰੇ ਜਾਂਦੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਬਾਬੇ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ। 412
ਮੁਲਤਾਨ - ਹਿੰਦੂਆ ਪੁੱਛਿਆ ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਸਾਧੂ ਐਂ? 412
"ਸਾਥੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਚਲ, ਤੂੰ ਮਰਨਾਂ ਹੈ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਮਰਵਾਏਗਾ। 413
ਹੰਗਲਾਜ ਮੰਦਰ- ਮੇਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ 'ਪ੍ਰੇਮ ਮੁਹੱਬਤ' 414
ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿਗੜੀ। 415

ਬਾਬ– 61	ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ–2 ਮੱਕੇ ਦੇ ਕੌਤਕ	416–424

ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਮੱਕਾ। 416
ਸਵਾਲ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਨਹੀ,ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਹਾਰ ਤੇ ਮੁਕਦੀ ਹੈ। 417
ਬਾਬੇ ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ। 417
ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਮੌਲਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁਫਤਗੂ। (ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟਿ) 418
ਮੁਲਤਾਨ ਵਾਲੇ ਹਾਜੀ ਵੀ ਆ ਟਪਕੇ। 419
ਨਾਨਕ ਮਸੀਤ ਅਤੇ ਕੌਂਸ। 420
ਜਨਮ ਸਾਖੀ: ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟਿ। 420
ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟਿ ਵਿਚੋਂ 420

ਬਾਬ – 62	ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ। ਭਾਗ–3 ਮਦੀਨੇ ਦੇ ਕੌਤਕ। ਬਸਰਾ, ਸ਼ਾਓਸ਼ਤਰ ਜਾਣਾ। ਚਲਾਣਾ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ।	425 – 434

ਨਬੀ ਵਾਲੀ ਮਸੀਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ ਬੈਠੇ। ਲੋਕਾਂ ਇੱਟਾਂ ਰੋੜੇ ਮਾਰੇ। 425
ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਗੋਰ ਵੇਖੀ। 426
ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟਿ ਉਥੋਂ ਦੇ ਇਮਾਮ, ਕਾਜੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਗਏ ਮੌਲਾਣਿਆਂ ਨਾਲ (ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟਿ ਵਿਚੋਂ) 426 -429
ਰਾਜਾ ਕਾਰੂ ਹਮੀਦ। ਪਿਰਾਮਿੱਡ ਪੁੱਟ ਖਜ਼ਾਨੇ ਲੱਭਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। 429
ਨਸੀਹਤਨਾਮਾ॥ 432
ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਵੀਰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦਮ ਤੋੜਿਆ ਸੀ। 432
ਮਦੀਨੇ ਤੋਂ ਬਸਰੇ ਗਏ ਫਿਰ ਸ਼ਓਸ਼ਤਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ। 434

ਬਾਬ – 62ੳ	ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ :ਭਾਗ –4 ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਕੌਤਕ 1531 ਈ. ਦਾ ਅਖੀਰ	435 – 446

ਬਗਦਾਦ: ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਗਏ। 435
ਬਗਦਾਦ ਪਹੁੰਚਣਾ। 436
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਬਗਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਕਿੰਦਾ ਦਾ ਸੀ। 436
ਵੱਖਰੀ ਬਾਂਗ ਦੇ ਦਿਤੀ। 437
ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਇਆ। 439
ਹਲਵਾ (ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ) 440

1520 ਨਹੀ, 1531 ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਸਨ। 440
ਕਿਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ? 441
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ। 442
ਸ਼ਾਹ ਸਰਫ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼। 443
ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ। 443
ਅਨਾੜੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤਾਹਮਾਸਬ। 444
ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਬਜਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ, ਕੁੱਤੇ, ਬਘਿਆੜ ਨਜਰ ਆਏ। 444
ਬਹਿਲੋਲ ਦਾਨਾ ਵਾਲੀ ਯਾਦਗਾਰ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਠਹਿਰੇ ਸਨ, ਨੁਕਸਾਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। 445
ਯਾਦਗਾਰ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ। 446

ਬਾਬ -62 ਅ — ਬਗਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਣਾ (ਨਵੰਬਰ/ਦਸੰਬਰ 1531 ਈ.) 446 – 452

ਬਗਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ। ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਣਾ। 446
ਇਸਫਹਾਨ ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ। 449
ਕੰਧਾਰ ਪਹੁੰਚ, ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਯਾਰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਬਾਬਤ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ। 450
ਕਲਾਤ ਵਿਖੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। ਮੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। 451
ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ। 451
ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਰਤਿਆ ਬਾਬਾ। "ਭੇਖ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ” 452
ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੱਦ ਭੇਜਣਾ। 452

ਬਾਬ – 63 — ਲਹਿਣਾ ਮਿਲਾਪ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ: ਭਾਗ-6 (1532 ਤੋਂ 1535/6 ਈ. ਅੰਦਾਜ਼ਨ) 453 – 466

ਕੱਚੇ ਧਾਗੇ ਦਾ ਬੱਧਾ, ਖਿੱਚਿਆ ਚਲਾ ਆਇਆ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ। 453
ਚੋਣੀਏ ਤੂੰ ਕੀ ਸਮਝੇ ਇਹ ਚਿੱਕੜ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸਰ? 455
ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਘਰ ਆਇਆ ਵੇਖ, ਮੂਲਾ ਗਹੀਰੇ ਵਿਚ ਲੁਕ ਗਿਆ। 455
ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?- ਸਾਧੂਆਂ ਪੁੱਛਿਆ। 457
ਜਦੋਂ ਵੱਗ ਨੂੰ ਹਿੱਕਦੇ ਪਾਲੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। 457
"ਬਾਬਾ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਮੇਰਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਇਆ" -ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਸ਼ਕਾਇਤ ਲਾਈ। 458
ਬਾਬੇ ਨੇ ਫਿਰ ਘਰਵਾਲੀ ਪ੍ਰਥਾਇ ਹੀ ਬਾਣੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। 459
ਜਿਵੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੋਗਾ ਲੈਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਫਸਦੈ, ਐਨ ਇਹੋ ਹਾਲਤ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੈ 459
ਕਲਾਨੌਰੀਆ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼। 460
ਮੂਰਖ ਬੰਦੇ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਨਹੀ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ। 460
ਮਰੀ ਮੱਝ ਤੇ ਜੱਟ ਵੀ ਮਰਨੇ ਪੈ ਗਿਆ। 461
ਅਪਰਸ ਲੋਕ ਇਸ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਿਅੱਰਥ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। 461
ਮੂਰਖ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ 7 ਧਰਤੀਆਂ, 7 ਦੀਪ ਤੇ 7 ਪਤਾਲ ਹਨ। 462
ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਓਦੋਂ ਰੱਬ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ। 462
ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ, 'ਸਮੁੰਦ ਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨ'॥ 462
ਜਦੋਂ ਬੰਦੇ ਨੇ ਧੀ ਮਾਰ 'ਤੀ। 463
ਸਾਧੂਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਸੀ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇ ਮਾਰਿਆ?” 463
"ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਪੂ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ"- ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਭੰਨਿਆ। 463

ਬਾਬ -65 — ਅੱਚਲ ਵਟਾਲੇ ਦੇ ਕੌਤਕ (ਫਰਵਰੀ/ਮਾਰਚ 1534 ਈ) 467– 471

ਸ਼ਿਵਰਾਤਰੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ। 467
ਭਗਤੀਆਂ ਦੀ ਗਵਾਚੀ ਗੜ੍ਹਵੀ। 468
ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਖਾਉਣੀਆਂ। 469
ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਹ ਸੱਚਖੰਡ ਕਿਥੇ ਹੈ: ਸਵੱਰਗ? 470
ਧਰਤੀ ਧਰਮਸਾਲ। 471

ਬਾਬ – 65 — ਮੁਕਾਮੀ ਦੌਰੇ: ਭਾਗ-4 ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਰਮਦਾਸ, ਧਰਮਕੋਟ, ਸੌੜੀਆਂ, ਵੈਰੋਕੇ। (1534 ਈ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ) 472 – 478

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ। 472
ਫੈਲਸੂਫ (ਫਿਲਾਸਫਰ) ਸ਼ੇਖ ਮਾਲੋ। 473
ਬਾਬਾ ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਮਜ਼੍ਹਬ ਪਸੰਦ ਹੈ ਵੀ ਸਹੀ? - ਸੌੜੀਆਂ ਦਾ ਉਮਰੇ ਖਾਨ। 474
ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਦਾ ਪੀਰ ਸ਼ਾਹ ਅਦਰਮਾਨ। 475
'ਸੂਕੇ ਹਰੇ ਕੀਏ ਖਿਨ ਮਾਹੇ॥'- ਵੇਰਕਾ 478

ਬਾਬ – 65ੲ — ਮੁਕਾਮੀ ਦੌਰੇ: ਭਾਗ-5 ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕੌਤਕ (1534ਈ. ਕੁਝ ਪਹਿਲੋਂ ਕੁਝ ਬਾਦ ਵਿਚ) 479 – 483

'ਤੂੰ ਫਕੀਰ ਦਾ ਮਿਰਾਸੀ ਮੈਂ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ 479
ਜੋਗੀ ਆਸਣ ਬਦਾਮੀ ਬਾਗ ਲਹੌਰ ਵਿਖੇ। 479
ਤੂੰ ਸਰਾਧ ਕਰਾ ਰਿਹੈ। ਪਿਓ ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ ਬੈਠਾ। 479
“ਲਾਭ ਛੱਡਿਆ, ਬਾਬਾ ਇਨੂੰ ਕਹੋ, ਮੇਰਾ ਮੂਲ ਈ ਮੋੜ ਦੇ।” 481
ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਕਿਵੇ ਪਹੁੰਚੀਏ? 481
'ਖਾਓ ਪੀਓ ਕਰੋ ਅਨੰਦ' ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦਾ ਖੰਡਣ। 482
ਜਦੋਂ ਫੇਰਿਆਂ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਬਾਦ ਲਾੜੇ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ। 482
ਕਾਹਨੂੰ ਰੋਂਦੇ ਓ? ਮਰਨ ਤੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਰੱਬ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। 482
ਜਦੋਂ ਘੁੜ ਸਵਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਪੈਰ ਮਿੱਧ 'ਤਾ। 483
ਲਹੌਰ ਦੀ ਬਸੰਤ ਵੇਖ ਬਾਬਾ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। 483

ਤਤਕਰਾ

ਬਾਬ – 66	ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ: ਭਾਗ–7 ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੰਨਣਾ (1535/6 ਈ.ਲਗ ਪਗ)	484 – 486

ਵਲੂਧਰਿਆ ਪਿੰਡਾ। 484
ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬੰਨਣਾ। 484
ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਅਤੇ ਬੰਧੇਜ 485
ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਜਾਂ ਮਹੱਤਤਾ 485
ਜਪੁਜੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ। 485
ਸ.ਗ.ਗ.ਸ ਵਿੱਚ ਜਪੁਜੀ ਬਾਰੇ ਆਈਆਂ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ। 486

ਬਾਬ –67	ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ: ਭਾਗ–8 (1536 ਤੋਂ '39 ਈ.)	487– 500

ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਖੰਡਣ ਕੀਤਾ। 487
'ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ॥ 487
ਬੁਰੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਬਤ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕੀਤੇ। 487
'ਇਹ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿੱਖ ਪੀੜੀਆਂ ਲਈ'। 488
ਪਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 488
ਅੰਤਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਲੁੱਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। 489
ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨਾਲ ਭਾਗੋਵਾਲ ਦੀ ਛਿੰਝ ਵੇਖੀ। 489
ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਤਾਂ ਮੰਨ ਕਿਤੇ ਦਾ ਕਿਤੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 490
ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ? 490
'ਏਕਲੜੀ ਬਨ ਮਾਹੇ' 491
'ਸਭਿ ਨਾਦ ਬੇਦ ਗੁਰਬਾਣੀ' 491
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਅਜਿਹੀ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੈ। 492
"ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਸੀ ਜਾਂਦੈ" ਮੇਰਾ ਮੰਨ ਨਹੀ ਇਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗਦਾ। 492
'ਬਾਬਾ ਸੱਚੀ ਸੱਚੀ ਦੱਸੀ ਤੂੰ ਰੱਬ ਵੇਖਿਐ? 493
"ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੇ ਇਨਾ ਜੋਰ ਕਿਓ ਦਿੰਦੇ ਹੋ? 493
ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਥੜੇ ਤੇ ਗਵੱਈਆਂ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। 494
ਠਰਕੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਝਾੜ। 494
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੁੱਖ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਦੱਸੋ। 495
ਜਦੋਂ ਠੱਗ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆ ਉਤਰੇ। 495
ਰੀਗਾ ਜਾਂਦਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆ ਰੁਕਿਆ। 496
ਮੈਂ ਮਿਲਾਵਟੀ ਚੀਜ਼ ਕਿਓ ਲਵਾਂ? 497
ਅਸਲੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਛਾਣ? 497
ਸਾਧੂਆਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਸੀ ਸੁਣਿਐ ਤੁਸੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਹੀ ਮੰਨਦੇ? 497
ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਜੋੜਾ ਕਪੜੇ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ 498
"ਬੰਦੇ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਣ? 499
ਕਾਇਆਂ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। 499
ਹੰਕਾਰ ਤਾਂ ਨੇਕੀ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀ 500

ਬਾਬ – 68	ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ: ਭਾਗ–9 ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਅਤੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਚੁੱਣਨਾ (1537 ਈ.)	501 – 506

ਰਤਨ ਕੱਢਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਰਿੜਕਿਆ। 501
ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਦਾ ਸਬਰ ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ। 502
ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਕੰਧ ਡਿੱਗ ਪਈ 502
ਮਾਤਾ ਚੋਣੀ ਨੇ ਗਿਲਾ ਕੀਤਾ। 502
ਕਿੱਕਰ ਤੋਂ ਜਲੇਬੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾਉਣਾ। 503
ਪੱਥਰ ਦਾ ਕੌਲ ਗੰਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। 503
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਸਾਂਸੀ ਵਾਲਾ ਭੇਸ ਬਣਾਇਆ। 503
ਲਹਿਣੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ। "ਜਾਂ ਸੁਧੋਸੁ ਤਾਂ ਲਹਣਾ ਟਿਕਿਓਨੁ॥" 505
ਸਹਿਬਜਾਦਿਆਂ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। 506

ਬਾਬ – 70	ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ: ਭਾਗ–10 ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ (22 ਸਤੰਬਰ 1539 ਈ.)	507 – 517

ਮਖਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ। 507
ਕਮਲਾ ਢੇਮ ਲੈ ਆਇਆ। 508
15 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਚਲਾਣੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 509
ਬਾਣੀ ਰਚੀ। 510
ਤਿਆਰੀ ਚਲਾਣਾ। 510
ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਧਾਰਨ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਵਗਾਹ ਮਾਰੀ। 510
ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਤੱਤ ਵਿਚ ਜ਼ਜ਼ਬ ਹੋਣਾ। 511
ਪਰ ਉਸ ਚਿਖਾ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ? 512

ਬਾਬ – 114	ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਕੌਤਕ: ਭਾਗ–11 ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਸਮਾਧ (1583 ਈ.)	518 – 522

ਕਿਉਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਾ ਰਾਵੀ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚ ਰੁੜਨਾ- (1583 ਈ.) 518
ਅਸਥਾਨ ਮੁੱਢ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 520
ਚੋਲਾ ਸਾਹਿਬ 520
ਪੱਖੋਕੇ (ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ) 522

ਜਮੀਮਾ/ ਜੋੜ (Annexure)

1. ਕੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੇਸਧਾਰੀ ਨਹੀ ਸਨ? 523
2. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਚਮਤਕਾਰ। ਜਿਹੜੇ ਪਾਠਕ ਚਮਤਕਾਰ ਹੋਣਾਂ ਨਹੀ ਮੰਨਦੇ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ/ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ। 524

ਤਤਕਰਾ ਭਾਗ -2

ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੈੜ-ਸਫੇ

(Important Foot Notes)

ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਥਾਂ ਥਾਂ ਪੈੜ ਸਫਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ

ਪਰ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਦਾ ਜਨਮ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਨਾਉਦੇ ਨੇ, ਅਜਿਹਾ ਕਿਓ? 11
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਈਰਾਨ ਪਾਸਿਓ ਹੀ ਆਏ ਸਨ। ਵੇਖੋ ਖੱਤਰੀਆਂ ਦੇ ਗੋਤਰ ਈਰਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚੋਂ ਨੇ। 13
ਕਾਰਸੇਵਾ ਘਪਲਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੀ। 25
ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ : ਓਦੋ ਦੇ 20 ਰੁਪੱਏ ਮਤਲਬ ਅੱਜ ਦੇ 7600 ਰੁਪਏ। 28
ਨਾਨਕ ਮੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਬਟਾਲਾ। 32
ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਦਾ ਉਦਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। 38
ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ 14 ਸਾਲ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ। 41
ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ? 42
ਜੋਧਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਕਤਲ। 54
ਇਸ ਬੋਹੜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਤਿਆਂ ਪਿੱਛੇ 16 ਕੀਮਤੀ ਜਾਨਾਂ ਗਈਆਂ। 60
ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੀ ਸਮਾਧ। 68
ਸਿੱਧੋਂ ਕੀ ਬਸਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ। 74
ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰੂਟ (ਰਾਹ) ਪਛਾਨਣਾ। 75
ਨਾਸਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿਹਣ ਦੀਆਂ ਤਰੀਕਾਂ। 78
ਪਾਣੀਪਤ ਦਾ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫਉਦੀਨ ਉਰਫ ਬੋ ਅਲੀ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। 79
ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦਾ ਰੂਟ। 85
ਬਾਬਾ ਅਲਮਸਤ। 94
ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਕਥਾ। 98
ਨੇਪਾਲ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਆਏ ਨਾਂ ਕਿ ਤੀਸਰੀ ਵੇਲੇ। 130
ਨੇਪਾਲ, ਭੂਟਾਨ, ਸਿੱਕਮ ਬਾਰੇ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਨਜਰੀਆ 138
ਸਿੱਕਮ ਦੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਸੂਝਬੂਝ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ। 139
ਧਨਾਸਰੀ ਦੇਸ। 148 ਬਿਸੀਅਰ ਦੇਸ। 156
ਬਰਮਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀਆ ਸਾਖੀਆਂ 159
ਕੀ ਸਬੂਤ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਆਵਾ ਅਰਥਾਤ ਅੰਗਵਾ (ਮਾਂਡਲਾ, ਬਰਮਾ) ਵਿਖੇ ਵਾਪਰੀ? 161
ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਕੁੱਲ 4 ਨਹੀ 3 ਉਦਾਸੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ- ਨੂੰ ਜਵਾਬ। 165
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲੰਕਾ ਸਮੁੰਦਰ ਰਸਤੇ ਗਏ। 193
ਕੌਣ ਸੀ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ?- ਇਤਹਾਸਿਕ ਪੱਖ: 214
ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ/ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੀ ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਅੱਜ ਚੁੱਪ ਚੁੱਪੀਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ? 217
ਸਬੂਤ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਾਂਡੋ ਆਏ ਸਨ? 242
ਇੰਦੌਰ ਕਿਓ ਗਏ ਸਾਹਿਬ? 244
ਕ੍ਰੌੜੀਆ ਅਤੇ ਕਲਾਨੌਰ। 283
ਤ੍ਰਿਲੋਕਪੁਰ ਅਤੇ ਢੂਆਸ। 296
ਨਾਮ- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ-2 309
ਨਾਮ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦਾ ਗੁਣ, ਜਸ, ਉਸਤਤ। ਬਿਨਾ ਨਾਮ/ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਦ-ਜੋਤ ਵਾਲੀ ਸਮਾਧੀ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀ। 309
ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ। 311
ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਹੈ? 311
ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਉਹ ਤੁਕਾਂ ਜੋ ਜੋਗੀ ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਝੂਠ ਨਪੜਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। 312
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਾਬੁਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓ ਗਏ ਸਨ। 323
ਲਓ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਲਿਖਦੈ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਬੋਧੀ ਸਥਾਨ ਹੈ। 328
ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖ। 333
ਇਤਹਾਸਿਕ ਸਬੂਤ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ। 335
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀ ਗਏ। 337
ਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਰਦਾ ਸ਼ਕਤੀਪੀਠ ਨਹੀ ਗਏ ? 337
ਐਮਨਾਬਾਦ ਵਾਲੀ ਚੱਕੀ ਨਕਲੀ ਹੈ। 342
ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ 1512 ਈ ਵਿਚ ਹੀ ਧਰਮਸਾਲ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। 357
ਹੱਜ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾਂ ਵਕਤ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ? 403
'ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟ' 409
ਕਾਜੀ ਰੁਕਨੁਦੀਨ ਤੇ ਹੋਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਮ। 409
ਕੌਣ ਹੈ ਪੀਰ ਬਹਾਵਦੀ? 410
ਸਾਮੀ ਮਜ਼੍ਹਬ ਅਤੇ ਇਨਾਂ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰ। 418
ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ : ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪੈਗੰਬਰ ਅਤੇ ਇਤਹਾਸਿਕ ਤਸਵੀਰ। 419
ਖਤਨਾ ਕਰਨਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁੱਛਾਂ ਕਿਓ ਮੁੰਨਦੇ ਪਰ ਦਾਹੜੀ ਰਖਦੇ ਨੇ? 424
ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਕਾਰੂ ਹਮੀਦ 430
ਤਾਰਾ ਚੜਿਆ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ। 434
ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਰਫ ਅਲਦੀਨ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ। 442
ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਚਲਾਣੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀ ਜਾਂਦਾ। 449
ਮੀਆਂ ਮਿੱਠੇ ਦਾ ਕਠਿਆਲਾ। 467
ਬਿੱਧੀ ਚੰਦ ਹੰਦਾਲ ਨਿਰੰਜਣੀਏ ਦੀ ਕਰਤੂਤ। 477
ਪਿੰਡ ਵੈਰੋਕੇ ਦੀ ਗਲ। 478
ਗੁਰਮਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਲਾਣੇ ਦੇ ਮਤਲਬ। 508
ਦੁਵੱਲੇ ਫੁੱਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਬਾਦ 'ਚ ਜੋੜੀ ਗਈ। 513
ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ। 514
ਲਾਂਘੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ। ਕਿਵੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਚਲੀ। 514
ਤੀਸਰੀ ਗੁਪਤ ਸਮਾਧ (ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ)-ਰੱਬ ਖੈਰ ਕਰੇ। 521
ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਖੂਹੀਆਂ ਕਾਰਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਨੇ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। 522

-----▲-----

ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ (Abbreviations of references)

ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਲਿਖਦਿਆਂ ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਰੋਤ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਪੈੜ ਸਫਿਆਂ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਪਰ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਆਉਣੇ ਨੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀ ਇਨਾਂ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚ ਕੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ 'ਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਸਫਾ ਨੰਬਰ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਉਦਾਹਰਣ। ਬਾਲਾ-203)

ਸਗਗਸ	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਟੈਂਡਰਡ ਦਮਦਮਾ ਬੀੜ 1430 ਅੰਗ।
ਬਾਲਾ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ -ਸੰਪਾਦਕ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਤੀਸਰੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 2010
ਸੋਢੀ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਾਲੀ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। ਸਾਲ 1969
ਸੋਢੀ:2	ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਾਲੀ ਭਾਗ ਦੂਜਾ (ਪੋਥੀ ਹਰਿਜੀ ਤੇ ਪੋਥੀ ਚਤੁਰਭੁਜ) । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। ਸਾਲ 1969
ਪੁਰਾਤਨ	ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ, ਨਵੀ ਦਿੱਲੀ
ਬੀ-40	ਲੇਖਕ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ । ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਾਲੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ। ਨੰ. ਪੀ. ਬੀ-40, ਸੰਪਾਦਕ ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
ਗਿਆਨੀ	ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
ਮਨੀ ਸਿੰਘ	ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਸੰਪਾਦਕ, ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਬਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼	ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਵਾਰਤਕ) ਸੰਪਾਦਕ, ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
ਗੋਸ਼ਟਿ	ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟਿ, ਡਾ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ।
ਕਿਰਪਾਲ	ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਜਨਮਸਾਖੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
ਕੋਹਲੀ	Surinder Singh Kohli - Travels of Guru Nanak, Panjab University Chandigarh
ਜਵਾਹਰ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ, ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
ਦੀਦਾਰ	ਗੁਰਧਾਮ ਦੀਦਾਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਸੰਗ੍ਰਹਿ	ਗੁਰਧਾਮ ਸੰਗ੍ਰਿਹਿ, ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਕੈਸਰ	ਇਕਬਾਲ ਕੈਸਰ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਤਵਾਰੀਖ ਬੋਰਡ, ਲਾਹੌਰ
ਪਪਪ	G Sources on The Life and Teachings of Guru Nanak . Guru Nanak Birth Quincentenary Volume -Punjab Past and Present, Vol. III, 1969, Punjabi University Patiala
ਦਿਲਜੀਤ	ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਬਾਬਾ ਦਿਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ।
ਖਜਾਨ ਸਿੰਘ	Khazan Singh History of the Sikh Religion, Language Department, Punjab
ਤ੍ਰਿਲੋਚਣ	Guru Nanak: Founder of Sikhism written by Dr. Trilochan Singh.(Online Edition)
ਸਾਈਕਲ ਯਾਤਰੀ	ਭਾਈ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਚਹਿਲ, ਪਟਿਆਲਵੀ, ਗੁਰਤੀਰਥ ਸਾਈਕਲ ਯਾਤਰਾ (ਮਾਰਚ 1930 ਤੋਂ ਜੂਨ 1934) ਸੰਪਾਦਕ: ਚੇਤਨ ਸਿੰਘ। ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਸਤੰਬਰ 2016। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ European Panjabi Sath, Walsall, UK.
ਅਸ਼ੋਕ	ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ 1970
ਬਰਵਾਲਾ	ਵਿਛੱੜੇ ਗੁਰਧਾਮ (ਗੁਰਦੁਆਰੇ) - ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਰਵਾਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 2004 (ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੁਸਤਕ ਸਹਾਈ ਹੈ)
ਬਾਬਰ-ਨਾਮਾ	ਬਾਬਰਨਾਮਾ। ਉਲਥਾ : The Life of Babur Emperor of Hindustan by Robert Marriott Caldecott (Available at www.google.com/books
ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ	Fauja Singh and Kirpal Singh, ATLAS : Travels of Guru Nanak, Punjabi University Patiala
ਵਿੱਕੀ-ਪੈਡੀਆ	www.wikipedia.org

▲

ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ –ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਸ' ਨੂੰ 'ਸ਼' ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ

ਅੱਜ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਰਸਯੋਗ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕੀ ਧੜਾ ਧੜ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਕੇ ਰਲਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਅੱਜ ਖੁੱਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇ ਅੱਜ ਸ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਫੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ ਬੋਲਣ ਦਾ ਚਲਨ ਨਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਵੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਅਨਪੜ ਲੋਕ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਰਲੇ ਦੇ ਅਸਰ ਸਦਕਾ ਹੁਣ ਉਚਾਰਨ ਗੁਰੂ ਸਹਿਬ ਵਾਲਾ ਨਹੀ ਕਰ ਰਹੇ। ਲੋਕ ਸ ਨੂੰ ਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੜ ਰਹੇ ਹਨ :- 'ਦੇਸ਼ੀ ਘਿਓ, ਸਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਸ਼ੱਕਰ, ਆਸ਼ਾ, ਸ਼ੀਸ਼, ਸ਼ੋਭਾ, ਸ਼ਲੋਕ, ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ, ਪਸ਼ੂ, ਈਸ਼ਰ, ਨਿਸ਼ਚਾ,ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਅਕਾਸ਼,ਅਦੇਸ਼, ਪਿਸ਼ਤਾ ਆਦਿ। ❁ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਡਾਕਟਰ ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੜੀ ਨਿੱਗਰ ਖੋਜ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਦੀ ਕੁ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ 'ਸ਼' ਤੇ 'ਜ਼' ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀ ਹਿੰਦੀ (ਯੂ.ਪੀ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਸਹਿਬਾਨ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸ਼ ਵਰਤਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਰ, ਆਸਾ ਨੂੰ ਆਸ਼ਾ, ਦੇਸੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ, ਸੀਤਲ ਨੂੰ ਸ਼ੀਤਲ, ਸੂਮ ਨੂੰ ਸ਼ੂਮ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ, ਸਬਦ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ, ਪ੍ਰਗਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਚਾਰਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਪਰਾਧ ਹੈ। ❁ ਖੋਜ ਉਪਰੰਤ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗਲਤ ਰੀਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਟਪਲਾ ਖਾਣਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਉਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਬਿਨਾਂ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੀਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ ਨੂੰ ਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੜਿਆ ਜਾਵੇ।

ਪਰਚਾ (Preface)

ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ। ਕਿਉ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਲਿਖੀ?

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਸੀ ਮੇਲਿਆਂ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਇਕੱਠਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੂਬਸੂਰਤ ਪਰਚੇ ਅਸੀ ਸਿਰਫ 5-5 ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਵੇਚਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਸਾਡਾ ਝੋਲਾ ਨੋਟਾਂ/ ਸਿੱਕਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਮੌਕਾ ਵੀ ਸੀ ਜਦੋਂ "ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰੀ ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ ਮੂਰਖ ਨਖੱਟੂ" ਕਮਾ ਵੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਸਤੀ ਜਿਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਅਸੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਜਿਹੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨਹੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਛਾਪਣ/ਵੰਡਣ/ਵੇਚਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਵੀ ਨਹੀ ਸੀ।

ਸੋ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਿ ਕੋਈ 50-100 ਸਫੇ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਿਖੀਏ। ਓਧਰੋਂ ਮਾਰਚ 2017 ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਕੋਲ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਜਾਣਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਕਿਉਕਿ ਜਿਆਦਾ ਭਾਰ ਲਿਜਾ ਨਹੀ ਸੀ ਸਕਦੇ, ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਅਸੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਿਰਫ ਮੁੱਢਲੇ ਸਰੋਤ (ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ) ਹੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਰੋਜ ਨਿਤਨੇਮ ਉਪਰੰਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੁਸ਼ ਬੁੱਧ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ (Interpretation) ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੈ। ਫਿਰ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੀਮਿਤ ਸਫਿਆਂ ਵਾਲੀ ਨਾਂ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਕਾਲ-ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਪਰਾਲਾ ਬਖਸ਼ਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹਦਾ ਸਾਰ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ।

ਪੰਜਾਬੋਂ ਦੂਰ ਭਾਵ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਸਿਰਫ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸੀ। ਉਂਜ ਇਕ ਪੋਟੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੂਗਲ ਮੈਪ ਰਾਂਹੀ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਅਤੇ ਵਿੱਕੀਪੈਡੀਆ ਰਾਂਹੀ ਇਤਹਾਸ ਹੁੰਦਾ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਸਾਹਿਬ ਚਰਨ ਪਾਉਦੇ ਸਨ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਮੌਜ ਬੱਝ ਗਈ।

ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤ੍ਰ ਸਥਾਨ ਤੇ ਲਿਆ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਵ ਜੇ ਅਸੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਬਹਾਦਰੀ ਨਹੀ, ਇਹ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ।

ਸਰੋਤਾਂ ਵਲ ਪਰਤਦਿਆ। ਅਸੀ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੋਢੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਜੋ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ 'ਮਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵੀ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਜਿਵੇ ਉਤਾਰੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਆਈ ਗਏ। ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਜੋ ਜਨਮਸਾਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ ਲਿਖਤ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੋ 'ਬੀ-40' ਕਹਾਉਦੀ ਹੈ।

ਉਂਜ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਮਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਦਾ ਤੱਤ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਜੰਡਿਆਲੇ ਦੇ ਨਿਰੰਜਨੀ ਡੇਰੇ ਵਲੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਮਿਲਾਵਟ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਤੀਸਰੇ ਬੰਦੇ (ਬਾਲੇ ਆਦਿ) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਦੱਸੀਆਂ ਹੋਣ ਜਿਸ ਨੇ ਫਿਰ ਮਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਈ। ਵੱਡੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਾ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵਸਨੀਕ ਹੋਵੇ।

ਕਿਉਕਿ ਤੀਸਰਾ ਬੰਦਾ (ਬਾਲਾ ਆਦਿ) ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਟੋਪੋਗ੍ਰਾਫੀ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਨਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਂਵਾਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੀ ਤਾਂ ਇਤਹਾਸਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਸਤਕ ਲਿਖਾਰੀ ਜੋ ਮਰਜੀ ਲਿਖੀ ਜਾਣ, ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਸਿੱਖ ਇਤਹਾਸ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮਜਬੂਤ ਨੀਂਹ ਰੱਖ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਝੱਖੜ ਭੁਚਾਲ ਨਹੀ ਹਿਲਾ ਸਕਦਾ। ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਨਾਮ।

ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬਾਲੇ ਦੀ ਮੜੀ ਹੋਣਾ ਇਹੋ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਵੇ।

ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਲਈ ਇਹ ਵੱਡੀ ਜਰੂਰਤ ਵੀ ਸੀ। ਕਿਉਕਿ ਲਗਦਾ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ/ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਹੈਗਾ ਸੀ ਜੋ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗ ਗਇਆ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਥਾਂਈ ਜਿਥੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣੇ ਸਨ ਉਥੇ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਆਪ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹੋ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਭਿੱਣਕ ਉਦਾਸੀ ਸੰਪਰਦਾ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਲਗਣ ਨਾਂ ਦਿੱਤੀ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਦ ਪੰਥ ਦੋ ਸਾਖਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, 1. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੇ 2. ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਦੇ ਉਦਾਸੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਜ੍ਹਬ ਵਾਸਤੇ ਕਦੀ ਸਹਾਈ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਕਿ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਉਦਾਸੀ ਧਾਰਾ ਨੇ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਅਸੂਲਾਂ ਜਿਵੇ ਵਰਨਆਸ਼ਰਮ ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਛੇੜਿਆ ਹੀ ਨਾਂ। ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਮੱਥਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਟੇਕਦੇ ਪਰ ਮੰਨਦੇ ਸਨਾਤਨੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਦੀ ਸੰਤਾਨ ਜੋ ਉਦਾਸੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਜਿਆਦਾ ਨੇੜੇ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਜ ਆ ਕੇ ਕਿਤੇ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਦਾਸੀ ਸੰਪਰਦਾ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਦਾਸੀ ਸੰਪਰਦਾ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਹੈਗੀ ਸੀ।

ਖੈਰ 20ਵੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਉਦਾਸੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਲੱਕ ਤੋੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਦੂਰ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਘੋਰਨੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹ ਮਲਕੜੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਸਨਾਤਨੀ ਮੁਖ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ।

ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ (2018 ਵਿਚ) ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਉਦਾਸੀ ਨੇ ਸ਼ੇ੍ਆਮ ਹੀ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਇਆ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦਾਸੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਕ ਲਫਜ਼ ਨਾਂ ਬੋਲਿਆ। ਵਕਤ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਦਾਸੀ ਧਾਰਾ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਹਿਰਦ ਨਹੀ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਬਜਾਰ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਅੱਜ ਸ਼ੇ੍ਆਮ ਇਹੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ 'ਸੰਕਟ ਗ੍ਰਸਤ' ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਸੀ। (ਵੇਖੋ ਜਨਮਸਾਖੀ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ -ਗਿਆਨੀ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸਫਾ 8 ਅਤੇ 77)

ਸੋ ਜੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਪੰਥ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਗਲ ਹੋਰ ਹੋਣੀ ਸੀ।

ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਰੋਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ। ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਰਗੇ ਕੁਝ ਥਾਂਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਥ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਤੇ ਵੀ ਖਰੇ ਉਤਰਦੇ ਹਨ।

ਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਇਤਹਾਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਖੋਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ਼ਾਰੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਫਿਰ ਅਸੀ ਵੀ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਉਪਰਾਲਾ ਆਪਣੀ ਤੁਸ਼ ਬੁੱਧ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਸੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਜਿੱਕਰ ਹੈ ਪੂਰਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਅਕਸਰ ਲਿਖਾਰੀ ਅੰਗ ਨੰ. ਦੇ ਕੇ ਕੰਮ ਚਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਪਾਠਕ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਘੌਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੌਂਟ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅੱਖਰ ਨਾਪ ਛੋਟਾ ਹੋਣ ਤੇ ਪਾਠਕ ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਮਨਾਏਗਾ।

ਕਿਉਕਿ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਦੇਸੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਾਬਤ ਭੰਬਲਭੂਸਾ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅਸੀ ਦੇਸੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਨਹੀ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਸਾਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਹਿੰਦਸੇ ਵੀ ਅਸੀ ਰੋਮਨ ਹੀ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਜੀ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਹਿੰਦਸਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪਾਠਕ ਉਹ ਵਰਤਦੇ ਅਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਜਿੱਲਦ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਸਮੇਟਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਙਣੀ ਜਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਅੱਖਰ ਨਾਪ ਛੋਟਾ ਨਹੀ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ।

ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਮੇਰੀ ਹਉਮੇ ਕਰਕੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਆਕਰਣ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਂਜ ਵੀ ਇਸ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪੜਿਆ ਹੈ। 10 ਵੀਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿਖਿਆ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਐਮ ਪੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਹੈ। 'ਬਿੰਦੀਆਂ' 'ਟਿੱਪੀਆਂ' ਅਤੇ 'ਅਧਿਕਾਂ' ਲਈ 'ਮਾਂ ਬੋਲੀ' ਦਾ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ) ਕੋਈ 25-30% ਸ਼ਬਦ ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹਨ। ਗੱਲ ਹੈ ਵੀ ਕੁਦਰਤੀ ਕਿਉਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਗਵਾਂਢ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਫਾਰਸੀ। ਸੋ ਲਿਖਾਰੀ ਦੇ ਸੀਮਤ ਭਾਸ਼ਾ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀ ਸੀ ਲੱਭਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀ ਪੱਛਮੀ ਗਵਾਂਢ ਵੀ ਜਾਣੋ ਨਾਂ ਝਕੇ।

ਸਾਡੇ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਣ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾਂ ਪਿਆ, ਅਜਿਹਾ ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫਰਜ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀ ਛੱਡੀ। ਸਾਡੇ ਕਹਿਣ 'ਚ ਦੇਰ ਹੁੰਦੀ ਆ, ਕਾਫੀ ਦਾ ਕੱਪ ਸਾਡੇ ਮੇਜ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀ ਸੀ ਹੋ ਪਾਉਣਾ।

ਮੈਡਮ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਗੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬ੍ਰਿਸਬੇਨ ਦਾ ਪਰੂਫ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਬਖਸ਼ੇ।

ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ ਵੀ ਪਰੂਫ ਪੜੇ, ਧੰਨਵਾਦ।

"ਬਿਨੁ ਦਮ ਕੇ ਸਉਦਾ ਨਹੀ ਹਾਟ॥ ਬਿਨੁ ਬੋਹਿਥ ਸਾਗਰ ਨਹੀ ਵਾਟ ॥"- ਅੱਜ ਕਿਤਾਬ ਛਾਪਣ ਮੌਕੇ ਅਸੀ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ, ਜਿਹੜੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਾਂਘੇ 'ਚ ਮਦਦਗਾਰ ਸਨ। ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਸਭ ਦਾ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਹੈ (ਨਾਂ ਸਫਾ 516 ਤੇ ਆ ਗਏ ਹਨ।) ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾਂ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ ਹੋਰ ਸਾਕਾਂ ਸਬੰਧੀਆਂ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦਾ ਜਿੰਨਾਂ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਛਾਪਣ ਲਈ ਮਾਇਕ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ :-

1. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰੂਸੀ। ਪਿੰਡ ਬੰਡਾਲਾ। ਹਾਲ ਅਮਰੀਕਾ।

2. ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਸ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਕੋਟ ਧਰਮ ਚੰਦ ਕਲਾਂ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ।

3. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੁਸਾਂਝ ਬ੍ਰਿਸਬੇਨ ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ।

4. ਭੈਣ ਜੀ ਬਲਰਾਜ ਕੌਰ ਤੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਾਹਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਰ, ਟੋਰੰਟੋ (ਕੈਨੇਡਾ)

5. ਸਾਡੇ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਦੇ ਸਾਥੀ ਟੀਕਨ ਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਜੀ।

ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਾਰ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਈ ਹਰ ਰੁਕਾਵਟ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤੇ ਸੋਧ ਬਖਸ਼ੀ।

ਆਈਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਤਰੁਟੀਆਂ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਹੱਥ ਬੰਨ ਮਾਫੀ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੀ, ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ੇ, ਕਿਉਕਿ :

"ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਅਭੁਲੁ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰੁ॥"

ਭਬੀਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰਾਇਆ

BSc, MA, LLb-1, JD

● ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੇਵਕ -ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲਾਂਘਾ ਲਹਿਰ (ਨਾਲੇ ਲਾਂਘਾ ਮੰਗ ਤੇ ਕੋਈ 30-35 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਵਾਂ) ● ਸਾਬਕਾ ਸੰਪਾਦਕ- ਪੰਜਾਬ ਮੋਨੀਟਰ ਰਸਾਲਾ, ● ਸਾਬਕਾ - ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਈ ਐਸ ਆਈ - ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ (ਅਸਤੀਫਾ ਦਿੱਤਾ), ● ਹੋਰ ਲਿਖਤ- ਵੱਧ ਬੱਚੇ, ਬਚੇ ਪੰਜਾਬ, ● ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਪ੍ਰੇਮੀ - ਭਾਰਤੀ ਅੰਗਰੇਜੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਰਕੇਓਲੋਜੀ ਤੇ ਲੇਖ

5 ਫਰਵਰੀ, 2020
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੈ ਸਰਬ ਕਲਾ ਬਣਿ ਆਈ ॥
ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਸਗਲੇ ਜੁਗ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥

ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
(ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਇਤਿਹਾਸੀ ਜਨਮਸਾਖੀ)

ਸਾਲ 1 ਤੋਂ: ਜਨਮ, ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲ

ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜਨਮ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵਲ ਲਗ ਪਗ 80 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ, ਸ਼ਹਿਰ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ। ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਂ ਸੀ 'ਤਲਵੰਡੀ- ਰਾਇ ਭੋਇ' ਅੱਜ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਇਕ ਬਾਲਕ ਨੇ ਸ਼ਨਿਛਰਵਾਰ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ 3, ਸੰਮਤ 1526 (ਮੁਤਾਬਿਕ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ ਸੰਨ 1469) ⊙ ਨੂੰ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਮਤਲਬ ਸਵੇਰੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕੁ ਵਜੇ ਦਾ ਵਕਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਤ ਚਾਨਣੀ ਸੀ।

ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਇਆ: ਨਾਨਕ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਉਪਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਨਕ ਦੀ ਖੂਬੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਮੂਲ ਇਕ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੇ ਫਿਰ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦਰ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਬੀਅ ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਭਰਮ ਭੇਦਾਂ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਖਿਲਾਫ ਲਹਿਰ ਵਿੱਢ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਤਾਂਹ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਸਮਝ ਹੋਣੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਿ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਕਰਤੇ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਨਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਫਿਰ ਨਾਮ ਭਾਵ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਸੁੱਖੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚੋਂ ਸਨਿਆਸ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਖੁੱਦ ਬ ਖੁਦ ਖੰਡਣਾ ਹੋ ਗਈ। ਗਲ ਕਿਰਤ ਦੀ ਚੱਲੀ। ਦਇਆ ਦੀ ਚਲੀ। ਫਿਰ ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਣ ਦੀ ਚਲੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਫਿਰ ਤੁਰ ਕੇ ਇਸ ਸੱਚ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿਤਾ।

ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਰਹਿਬਰ ਦਾ ਘਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਮਾਰਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ ਸੀ। ਕਿਤੇ ਦੁਨੀਆ ਇਹ ਨਾਂ ਕਹੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਵੀ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕ ਬਣ ਗਏ ਨੇ। ਇਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਾਂ ਸਾਂਭੀ। ਜਰੂਰਤ ਸੀ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਂਭਣ ਦੀ। ਉਹਨਾਂ ਵੇਲਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਫ ਖੂਹੀ ਹੀ ਬਚੀ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਰਹੇ, ਇਤਹਾਸ ਤੇ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਪਹਿਲੂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਬ ਦੇ 1400 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਅੱਜ ਤਕ ਸਾਂਭੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ

ਅਜਿਹੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕੀਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਨੇ 'ਸਿੱਖ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਝੱਟ ਇਕ ਲਹਿਰ ਬਣ ਗਇਆ। ਦੋ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਵੀ ਢਲ ਗਇਆ। ਅੱਜ ਭਾਵੇ

ਪੈੜ ਸਫਾ

◈ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸਾਲ ਜਾਂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਉਮਰ ਹੀ 'ਬਾਬ' ਭਾਵ ਚੈਪਟਰ ਨੰ. ਹੈ।

⊙ ਪਰ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਦਾ ਜਨਮ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਨਾਉਦੇ ਨੇ, ਅਜਿਹਾ ਕਿਓ?

ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ (ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ, ਪੁਰਾਤਨ, ਬੀ-40 ਆਦਿ) ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਕਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੰਮਤ 1526 ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਕੋਲੋ ਪੁੱਛ ਪੁੱਛ ਲਿਖਵਾਈ। ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੂਲ ਸਿੱਖ ਇਤਹਾਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਿਕਰ ਨਹੀ। ਨਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਫਰਿਸਤ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜੋ ਤਾਰੀਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਲਿਖਵਾਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਂ ਲਿਖਦੇ। ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਗਲਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਦੋਖੀ ਜੰਡਿਆਲਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੰਦਾਲ ਨਿਰੰਜਨੀਆਂ ਨੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਮੰਦ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਲਿਖਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਨੀਵਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਹੰਦਾਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। 18ਵੀ

ਪੈੜ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਤੇ ਚਲਦਾ ➡

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਪੰਡਤ ਹਰਦਿਆਲ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਰਹੇ ਨੇ । -ਪੁਰਾਣੀ ਪੇਂਟਿੰਗ (ਬੀ:40)

ਬਹੁਤੇ ਭਾਰਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਾਂ ਅਖਵਾਉਦੇ ਹੋਣ ਪਰ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਜਰੂਰ ਚੱਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼, ਬੁੱਧ, ਮਹਾਂਵੀਰ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਹਸਤੀ ਹੈਗੀ ਆ ਜਿਸ ਨੇ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਚੰਗੀ ਚੀਜ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਅੱਜ ਏਸੇ ਪੜਾਅ ਜਾਂ ਮਰਹਲੇ ਥਾਂਣੀ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਨਾਨਕ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਨੇ।

ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਉਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨਾਨਕ ਕੋਲੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ 'ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ' ਉਸ ਏਕੇ ਦਾ ਸ਼ੁਦਾਈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਿਹਮੰਡ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖਤਾਵਾਦੀ, ਨਹੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀਵਾਦੀ ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਜਦੋਂ ਗਲ ਚਲੇ ਤਾਂ ਉਨੂੰ ਨਿਰਾ ਨਾਨਕ ਕਿਓਂ ਕਹੀਏ? ਉਹ ਸਾਡਾ ਪਿਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਆਓ ਉਸ ਦੇ ਅਲੌਕਿਕ ਜੀਵਨ ਤੇ ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਨਿਮਾਣੀ ਜਿਹੀ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ।

ਗਲ ਜਨਮ ਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਖੈਰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਅਦੁੱਤੀ ਬਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜਨਮ ਲੈਣ ਤੇ ਦਾਈ ਦੌਲਤਾਂ ਨੇ ਦੁਹਾਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ:

> "ਭੈਣੋ ਮੇਰੇ ਹੱਥੀ ਸੈਕੜੇਂ ਬੱਚੇ ਜੰਮੇ ਆਂ। ਪਰ ਜਰਮ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬੱਚਾ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਸੀ। ਜਰਮ ਵੇਲੇ ਬੱਚੇ ਰੋਂਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਇਉ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇ ਕੋਈ ਦਾਨਾ ਬੰਦਾ, ਬੈਠੀ ਮਜਲਸ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਨਮਸਤੇ ਬੁਲਾਉਦਾ ਹੋਵੇ। ਹੱਸਣ ਜਿਹੀ ਅਵਾਜ ਕੱਢੀ ਇਸ ਜਨਮ ਵੇਲੇ। ਰੋਇਆ ਉਕਾ ਈ ਨਹੀ। "

ਜੱਚੇ-ਬੱਚੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਇਆ ਕਿ ਇਹ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਠੀਕ, ਨਾਂ ਚੁੰਘਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮਸਤ। ਕੋਈ ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ ਨਹੀ। ਬਾਲਕ ਦੇ ਜਨਮ ਤੇ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਤੇ ਲਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਵਸਤਾਂ, ਕਪੜੇ, ਨਗਦ ਦੇ ਕੇ ਖੂਬ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ।

ਕਿਉਕਿ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਬੇਦੀ ਗੋਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਖੱਤਰੀ ਸਨ। ਉਨਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਨੌਵੇ ਦਿਨ ਹਰਦਿਆਲ ਨਾਂ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਘਰ ਸੱਦਿਆ। ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, "ਨਾਨਕ"। ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਵਾਂ ਕੌਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਤੁਸੀ ਪੜ੍ਹੋਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਨਾਂ ਪੁੱਛਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਨਾਂ "ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ" ਹੀ ਦਸਦੇ ਸਨ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਦਿਆਲ ਨੇ ਜਦੋਂ

ਪੈੜ ਸਫਾ

➡ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਤੋਂ

ਜਨਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਣ ਤੇ ਜਰੂਰਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਜਿਆਦਾ ਜੋਰ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਉਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਿਆਂ ਗਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜਕਲ ਵਲੈਤ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਉਪਰੰਤ ਬੰਦਾ ਏਸੇ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਵੀ ਸੀ। ਜੋ ਬਚ ਨਾਂ ਸਕੀ। ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਨੇ ਸਾਂਭੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਿਆ ਕਿ ਕਾਫੀ ਪੁਰਾਣਾ ਦਸਤਾਵੇਜ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੰਡਣ ਲੈ ਗਏ। ਜੋ ਅੱਜ ਤਕ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਂਭੀ ਪਈ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਆਮ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਇਤਹਾਸਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਜਿਆਦਾ ਕਦਰ ਨਹੀ ਕਰਦੀ।

ਬੇਦੀ-120 ਨੇ ਇਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਦਾ ਜਨਮ ਕਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਵੀ ਓਸੇ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਣ ਲੱਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਵੀਚਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਸਲ ਜਨਮ ਦਿਨ ਭਾਵ ਵੈਸਾਖ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਅਜੇ ਵਾਢੀ ਟੋਕੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਨਹੀ ਹੋ ਪਾਉਦੇ ਸਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੇ ਰੌਣਕਾਂ ਨਾਂ ਹੋ ਪਾਉਦੀਆਂ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਮ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਲੋਕੀ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਗਏ ਅਤੇ ਇਹੋ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਪੱਕੀ ਹੋ ਗਈ। ਅਸੀ ਬੇਦੀ ਦੀ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਤਸਦੀਕ ਨਹੀ ਕਰਦੇ। ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਦਾ ਜਨਮ ਕਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਨਹੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਨੌਵੀ ਦਾ ਹੈ।

ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੇ ਕਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਜਨਮ ਦਿਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿਉਕਿ ਇਹ ਦਿਨ ਹੰਦਾਲ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਦਮ ਲਗਦਾ ਹੈ।

20 ਸਦੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਨਮ ਮਿਤੀ ਵੈਸਾਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੰਨੀ ਹੈ।

ਜਨਮ ਸਬੰਧੀ ਆ ਚੁੱਕੀ ਗਲਤ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੌਖਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਮਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ 3 ਭਾਵ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਕਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿਰਫ ਦੋ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਹਿਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

(ਏਥੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨਾਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ 18ਵੀ ਸਦੀ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਅੱਜ ਵੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਜੋਰਾਂ ਤੇ ਹਨ ਜੋ ਭਵਿਖ ਵਿਚ ਪੰਥ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਬਣਨਗੀਆਂ।)

ਦੌਲਤਾਂ ਦਾਈ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤੇ ਟੇਵਾ ਭਾਵ ਜਨਮ ਪੱਤਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਭਵਿਖਬਾਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਪੀਰ-ਪੈਗੰਬਰ ਜਨਮਿਆ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਤੋਂ 5 ਸਾਲ ਵੱਡੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਭੈਣ ਵੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ "ਨਾਨਕੀ"। ਇਤਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੀਰੇ ਨਾਲ ਖੇਡਦਿਆਂ ਮਲਦਿਆਂ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰੱਬੀ ਰੂਹ ਹੈ। ਭੈਣ ਦਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਲਈ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਰੂਹ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲੇ ਦੂਜੇ ਸਨ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ+, ਜੋ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ।

ਕਿੱਤੇ ਪੱਖੋ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਉਰਫ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਪਟਵਾਰੀ ਸਨ ਜੋ ਇਸੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜਗੀਰਦਾਰ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕੋਲ ਕਾਰਦਾਰ ਸਨ। ਅੱਜ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਭਾਵ ਮੈਨੇਜਰ ਸਨ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਜਮੀਨਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਖਾਸਾ ਰੋਹਬ ਤੇ ਅਸਰ ਸੀ। ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ, ਮਹਿਤਾ ਸ਼ਿਓ ਰਾਮ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸ਼ਿਓ ਰਾਮ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਾਦੀ ਦਾ ਨਾਂ ਮਾਤਾ ਬਨਾਰਸੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਚਾਚਾ ਵੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਲਾਲੂ ਸੀ। ਤੁਸੀ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹੋਂਗੇ ਕਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਪਿੰਡ ਜਾਮਾਰਾਇ ਅਤੇ ਪੱਠੇਵਿੰਡ ਨੇੜੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਤਲਵੰਡੀ ਵਸੇ ਸਨ। ਓਹਨੀ ਦਿਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੱਤਰੀ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਮਲਾਵਰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਅਕਸਰ ਦੀਵਾਨ ਜਾਂ ਵਜੀਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਕਬੀਲਾ ਸੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵੀ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਦਰਮਿਆਨ ਖੱਤਰੀ ਕੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ⊙

ਪੈਰ ਸਫਾ

✚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਲਾਮ ਮੁਸਤਫਾ ਡੋਗਰ (ਹਰਭਜਨ ਬਰਾੜ ਦੇ ਦੋਸਤ) ਦਾ ਦਾਵਾ ਹੈ ਕਿ ਪਠਾਣਾਂ ਵਿਚ ਨਾਂ ਬੁਲਾਰ ਨਹੀ, ਬਲੌਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਾਇ ਬਲੌਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਸੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਨੂੰ ਪਿੱਛਲੇ 400-500 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਭਾਰਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਅਰਸੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਨਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨਾਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਇਤਹਾਸਿਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾਲ ਜਿਆਦਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਓਦੋਂ ਨਾਂ ਬੁਲਾਰ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇ।

⊙ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਈਰਾਨ ਪਾਸਿਓ ਹੀ ਆਏ ਸਨ

ਜਾਤਪਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬੇਦੀ ਗੋਤ ਦੇ ਖੱਤਰੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮੇ। ਅੱਜ ਤੋਂ 2500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਈਰਾਨ ਤੋਂ ਹਿਜਰਤ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ ਕਬੀਲਾ ਹੀ ਖੱਤਰੀ ਕਹਾਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਹਿਜਰਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਾਤ ਪਾਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜਨਮ ਲੈ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਕਿਉਕਿ ਇਹ ਹੁਕਮਰਾਨ ਕਬੀਲਾ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਸ਼ੱਤਰੀਆ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਵੇਖੋ ਪੰਜਾਬਮੋਨੀਟਰ ਡਾਟ ਕਾਮ ਵੈਬਸਾਈਟ। ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਕਬੀਲੇ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਏ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੂਦਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਈ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਕਬੀਲੇ ਪੱਛਮ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆਉਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਆਏ ਉਹੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਬਣੇ। ਆਹ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਤੁਹਾਡੀ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਕਿਵੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਹਿਜਰਤ ਕਰਕੇ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਆ। ਇਥੋਂ ਦੀ ਸਮਤਲ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਬਾਹਰਲਿਆਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ। ਜਿਆਦਾਤਰ ਇਹ ਹਿਜਰਤਾਂ ਅੱਜ ਤੋਂ 1000 ਤੋਂ 3000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਭਾਵ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਈਰਾਨ ਦਾ ਇਤਹਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਹਿਜਰਤਾਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਜਦੋਂ ਇਰਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਛੂਆ ਛੂਤ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ (ਤੂਨ ਹੈਜਾ ਆਦਿ) ਪਈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੁਸੀਬਤ ਆਈ।

ਜਾਤ/ ਗੋਤ ਦਾ ਨਾਂ 1.	ਮੂਲ ਇਲਾਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਂ ਕਬੀਲਾ 2.	ਮੁਲਕ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਂ ਕਿਵੇ ਵਿਗੜਿਆ 3.
ਖੱਤਰੀ	ਖਤਰੀਟਾ	ਈਰਾਨ
ਬੇਦੀ	ਬਦਰਗੀਸ-ਸੂਬਾ	ਅਫਗਾਨ. (ਇਰਾਕ, ਇਰਾਨ ਵਿਚ ਬਾਇਦੀ ਕਬੀਲਾ ਵੀ)
ਤ੍ਰਿਹਨ	ਤਹਿਰਾਨ	ਈਰਾਨ
ਭੱਲਾ	ਬਾਲਾ ਬੁਲੱਕ	ਅਫਗਾਨ (ਬਾਲਾ-ਬੁਲੱਕਵਾਲਾ)
ਸੋਢੀ	ਸੋਘਧੀ	ਤਜੀਕਿਸਤਾਨ / ਈਰਾਨ
ਧਵਾਣ	ਧਮਾਵੰਦ	ਈਰਾਨ
ਕੱਕੜ	ਕਾਕੜ	ਅਫਗਾਨ
ਖੰਨਾ	ਖੁੱਜੇਸਤਾਨ	ਈਰਾਨ (ਖੁੱਜੇਸਤਾਨ ਵਾਲਾ)
ਅਨੰਦ	ਅਲਵੰਡ	ਈਰਾਨ
ਕੋਹਲੀ	ਕੋਹੇਸਤਾਨ	ਈਰਾਨ (ਕੋਹ=ਪਹਾੜ)
ਸਰਨਾ	ਸ਼ਰਵਾਨ	ਅਜ਼ਰਬਾਇਜਾਨ
ਧੀਰ	ਧੀਕਰ	ਇਰਾਕ
ਖੋਸਲਾ	ਖੋਸਤ	ਈਰਾਨ (ਖੋਸਤਵਾਲਾ)
ਸਾਹਨੀ	ਇਸਫਾ-ਹਾਨ	ਈਰਾਨ (ਇਸਫਾਹਾਨੀ)
ਵੋਹਰਾ	ਬੋਖਤਰ	ਤਜੀਕਿਸਤਾਨ (ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਤ ਦਾ ਨਾਂ ਬੋਹਕਰ ਸੀ)
ਬਹਿਲ	ਬੇਹਾਬਾਦ	ਈਰਾਨ
ਭਸੀਨ	ਬਦਕਸ਼ਾਨ	ਈਰਾਨ (ਬਦਕਸ਼ੀਨ)
ਚੱਢਾ	ਚਰਸੱਦਾ	ਅਫਗਾਨ/ਪਾਕਿ
ਖੁਰਾਨਾ	ਖੁਰਾਸਾਨ	ਈਰਾਨ / ਅਫਗਾਨ ਇਲਾਕੇ
ਵਿੱਜ	ਅਵਾਜੀਕ	ਈਰਾਨ
ਚਾਹਲ	ਚਾਲ	ਅਫਗਾਨ
ਗੁਰਾ-ਇਆ	ਗੌਰ	ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ (ਗੌਰਵਾਲਾ)

1	2	3
ਬਲ	ਬਲਖ	ਅਫਗਾਨ
ਬੱਸੀ	ਬੁਸ਼ਹਿਰ	ਈਰਾਨ
ਹੁੰਦਲ	ਹੂੰਨ	ਈਰਾਨ ਆਦਿ (ਹੂਨ +ਦਲ)
ਖੰਗੂਰਾ	ਓਖੰਗਰੋ	ਉਜ਼ਬੇਕ
ਓਸਾਹਨ	ਓਸ਼ਨਾ-ਵੀਹ	ਈਰਾਨ
ਖਾਰਾ	ਬੁਖਾਰਾ	ਉਜ਼ਬੇਕ
ਬਾਲੀ	ਅਬਾਲੀ	ਈਰਾਨ
ਮਾਂਗਿਟ	ਮਾਂਗਿਟ	ਉਜ਼ਬੇਕ
ਰੰਧਾਵਾ	ਅਰਧਾ-ਬਿਲ	ਈਰਾਨ (ਰਧਾਬਿਲ ਵਾਲਾ)
ਸਮਰਾ	ਸਮਰ ਕੰਦ	ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ
ਮਿਨਹਾਸ	ਮਸ਼ਹਦ	ਈਰਾਨ
ਬਾਜਵਾ	ਅਜ਼ਰਬਾ-ਇਜਾਨ	ਈਰਾਨ
ਗਿੱਲ	ਗਿਲਾਨ	ਈਰਾਨ
ਬਸਰਾ	ਬਸਰਾ	ਇਰਾਕ
ਜੰਜੂਆ	ਜ਼ੰਜ਼ਨ	ਈਰਾਨ
ਕੂਨੜ	ਕੂਨਰ	ਅਫਗਾਨਿ
ਕੰਬੋਜ	ਕੰਬੋਡੀ.	ਕੰਬੋਡੀਆ
ਸਿੱਧੂ	ਸਿੰਧ	ਪਾਕਿਸਤਾਨ
ਮੱਲੀ	ਮੁਲਤਾਨ	ਪਾਕਿਸਤਾਨ
ਸੰਧੂ	ਸਿੰਧ	ਪਾਕਿਸਤਾਨ
ਮਠਾੜੂ	ਮਥਰਾ	ਭਾਰਤ
ਤਰਖਾਣ	ਤੋਰਖਾਣ	ਸ਼ਾਹੀ ਅਫਸਰ
ਮੱਲੀ	ਮੁਲਤਾਨ	ਪਾਕਿਸਤਾਨ
ਛੀਨਾ	ਚੀਨਾ	ਕਾਸ਼ਗਰ (ਯੂਟਿਊਬ ਵੇਖੋ)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਦੀ ਚੰਗੀ ਭਲੀ ਪੁਰਾਣੀ ਇਮਾਰਤ ਢਾਹ ਕੇ ਨਵੀਂ ਬਣ ਰਹੀ ਇਮਾਰਤ। ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵੇਲੇ ਖੇਡਦਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਮਿਠਾਈਆਂ ਖਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕੌਤਕ ਕੀਤੇ। ਚੜਦੇ ਪਾਸੇ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਖੁਦਵਾਇਆ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾਂ ਨਾਨਕਾ ਪਿੰਡ ਸੀ 'ਡੇਰਾ ਚਾਹਲ' ਜੋ ਅਜ ਕਲ੍ਹ ਲਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆ ਗਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਾਨੀ ਮਾਤਾ ਭਿਰਾਈ ਸੀ ਤੇ ਨਾਨਾ ਭਾਈ ਰਾਮਾ। ਚਾਹਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਿਲੋਲ ਲੋਧੀ (1451-1489 ਈ.) ਸੀ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਲੋਧੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੜੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਗਿਣੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

----◈----

ਬਾਲਪਣ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਪਛਾਣੇ ਜਾਣਾਂ

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਮੱਲਣਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਖੇਡ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਥੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀ। ਜਿਵੇ ਓਹਨੀ ਦਿਨੀਂ ਰਿਵਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸੋ ਜਦੋਂ ਬਾਲ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋਇਆਂ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਭੱਦਣ (ਕੇਸ ਕੱਟਣ ਦੀ ਰਸਮ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਰਿਸਤੇ ਨਾਤੇ ਤੇ ਸ਼ਰੀਕਾ ਬਰਾਦਰੀ ਸੱਦੀ ਗਈ। ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। (ਅੱਗੇ ਤੁਸੀ ਪੜ੍ਹੋਗੇ ਕਿ ਕਿਵੇ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਸਾਧੂ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਬਾਣਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ।

ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਸਾਧੂ ਰੂਪ ਹੈ। ਘਰੋਂ ਜੋ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵਸਤੂ ਬਾਹਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣੀ, ਬਾਹਰ ਹੀ ਭੁੱਲ ਆਉਣੀ, ਗਵਾ ਦੇਣੀ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣੀ। ਬਾਲਕ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਰਾਜਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਬਚਪਣ ਵੇਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਕਦੀ ਚਮਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਵੇਰ ਬੱਚੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਵਾਹਵਾ ਲਿੱਬੜ ਗਏ। ਬੱਚੇ ਹਲਵਾਈ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮਿਟੀ ਗਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਿਠਾਈਆਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਲੱਡੂ ਬਣਾਇਆ, ਕਿਸੇ ਬਰਫੀ, ਕਿਸੇ ਜਲੇਬੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਨੇ ਬਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਖਾਓ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਉਹ ਨਮੂਨੇ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਮਿਠਾਈਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ਖਾਧੀਆਂ। ਗੱਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਦੀ ਤਰਾਂ ਫੈਲ ਗਈ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਚਮਤਕਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਓਥੇ ਅੱਜ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ।

ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਫਿਰ ਓਥੇ ਡੂੰਘਾ ਟੋਭਾ (ਛੱਪੜ) ਖੁਦਵਾ ਦਿੱਤਾ। 18ਵੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਕੌੜਾ ਮਲ ਨੇ ਪੱਕਾ ਸਰੋਵਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹੜਾ ਅੱਜ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

----◈----

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ

ਉਸ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵਾਲੀ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਨਾਲੀ ਨਹੀ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਓਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਜਮੂਨਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਓਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਕ ਮਦਦ ਆਉਦੀ ਸੀ। ● ਮਾਪੇ ਜਿਣਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਾਂ ਕੁਝ ਦਿੰਦੇ। ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਕਸਰ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਪੰਡਤ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਮਦਰਸੇ ਕਹਾਉਦੇ ਸਨ ਤੇ ਅਮੂਮਨ ਮਸੀਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਬਚਪਨ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਕੂਲ ਸਨ:

1.ਲੰਡੇ -ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਮੁਹਾਰਨੀ, ਗਿਣਤੀ, ਪਹਾੜੇ ਤੇ ਜਮੀਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ, ਮੁੱਢਲਾ ਹਿਸਾਬ ਭਾਵ ਜੋੜ ਘਟਾਓ ਗੁਣਾ ਤਕਸੀਮ ਆਦਿ ਸਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪੜਾਈ ਦਾ ਮੀਡੀਅਮ ਲੰਡੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਮਾਤਰਾਂ ਨਹੀ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਅੱਜ ਵੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਮੁਨੀਮ ਲੋਕ ਲੰਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਹੀਆਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇ ਲੰਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਏਗਾ - ੧ਓ ਸਤਨਮ ਕਰਤ ਪਰਖ ਨਰਭਓ ਨਰਵਰ ਅਕਲ ਮਰਤ ਅਜਨ ਸ ਗਰਪਰਸਦ।

2.ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ - ਇਹ ਸ਼ਾਰਦਾ

ਪੈੜ ਸੂਚਾ

● ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਇਹੋ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ ਸਿਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਗਾਟਲੀ ਵਿਲਹੈਮ ਲੀਟਨਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ History of indigenous education in the Panjab : since annexation and in 1882 / by G. W. Leitner ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਕੇ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀਆ ਕੁੜੀਆਂ ਪੜਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨਾਲੋ ਵੀ ਜਿਆਦਾ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੜਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਨਾਲੀ ਬਦਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਇੰਟਰਨੈਟ ਤੋਂ ਪੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਰੂਪ) ਟਾਕਰੀ ਜਾਂ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਤੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਜੋਤਿਸ਼ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

3.ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ- ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ (ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਉਰਦੂ ਦੀ ਲਿਪੀ) ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮਾਧਿਅਮ ਫਾਰਸੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕੁਰਾਨਖਾਨੀ, ਭੂਗੋਲ, ਇਤਹਾਸ, ਹਿਸਾਬ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸੀ।

ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦਾਖਲ ਕਰਾਉਣ ਸਮੇਂ- ਬੀ:40

----◈----

ਕੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੜੇ ਲਿਖੇ ਨਹੀ ਸਨ?

ਅੰਗਰੇਜ ਲਿਖਾਰੀ ਮੈਕਾਲਿਫ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਫੜਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਭੇਜਿਆ ਗਇਆ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਵਾਪਸ ਘਰ ਪਰਤ ਆਇਆ। ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹੇ ਨਹੀ ਸਨ। ਨਿਰਾ ਇਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹਰ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਕਾਲਿਫ ਨੇ ਇਸ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:

1. ਵੇਖੋ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਾਲੇ ਆਪ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਆਉਦੇ ਸਨ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਣਨ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਕਿ ਬਾਲਕ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜਗਿਆਸਾ ਸੀ।

2. ਵੇਖੋ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪੈਂਤੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕੀ ਉਹ ਸਕੂਲ ਗਏ ਬਗੈਰ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ? ਫਿਰ ਉਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ।

3. ਖੁੱਦ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ 7 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬਾਲਕ ਪੰਡਤ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਦੇ ਸਕੂਲ ਗਿਆ। ਫਿਰ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਕੋਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ 13 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮੌਲਵੀ ਕੁਤਬੁਦੀਨ ਦੇ ਫਾਰਸੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ। ਜੇ ਭਲਾ ਉਨਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਕਰਨਾਂ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਬਕਾਇਦਾ ਇਕ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਏਨਾਂ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤੇ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਪੀਡ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਛੇਤੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: "ਮੰਨੈ ਸੁਰਤਿ ਹੋਵੈ ਮਨਿ ਬੁਧਿ ॥ ਮੰਨੈ ਸਗਲ ਭਵਣ ਕੀ ਸੁਧਿ ॥ "

4. ਖੁਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸ਼ਾਹਦੀ ਭਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜ ਕੇ ਵਿੱਚਾਰ ਵਿਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਸਗੋਂ ਉਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਆਪ ਥਾਂਈ ਥਾਂਈ ਪੁੱਜ ਕੇ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀ ਉਨਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ:- "ਜਬ ਲਗੁ ਦੁਨੀਆ ਰਹੀਐ ਨਾਨਕ ਕਿਛੁ ਸੁਣੀਐ ਕਿਛੁ ਕਹੀਐ ॥ ਭਾਲਿ ਰਹੇ ਹਮ ਰਹਣੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜੀਵਤਿਆ ਮਰਿ ਰਹੀਐ ॥ "

5. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ 976 ਰਚਨਾਵਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਦਾ ਖੁੱਲ ਕੇ ਉਪਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤੁੱਕਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅਣਵੰਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇ: "ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭ ਸੰਸਾਰ। " "ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲ੍ਹਾ। " ਆਦਿ।

----◈----

ਬਾਬੇ ਨੇ ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਇਆ

ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ 'ਚ ਆਉਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਸਮਾਂ ਰੀਤਾਂ ਸਦਕਾ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਪੰਡਤ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ 7 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ 7 ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ 1533 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਪੰਡਤ ਦੀ ਦੱਖਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਸਰ, ਸੁਪਾਰੀ, ਚਾਵਲ ਤੇ ਕੁਝ ਨਗਦੀ ਦਿੱਤੀ।

ਪੜਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮਹਾਜਨੀ ਲੰਡਿਆਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਜਿਵੇ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਬੱਚੇ ਕੱਕਾ ਕਬੂਤਰ, ਖੱਖਾ ਖਰਗੋਸ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਓਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ: "ਸਿੱਧੋਙਾਂਇਆ ਬੈਰਾਖੜੀ'- ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਓਨਮ: ਸਿਧਮ। ਅਯੋ ਅੰਙੇ ਰੀ ਰੀ ਲੱਲੀ ਸਿੱਧੋਙਾਂਇਆ।" (ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇਸ ਲੰਡੇ ਮੁਹਾਰਨੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਬਾਣੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। "ਅਯੋ ਅੰਙੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਆਇਆ ਕਾਖੈ ਘੰਙੈ ਕਾਲੁ ਭਇਆ ॥ ਰੀਰੀ ਲਲੀ ਪਾਪ ਕਮਾਣੇ ਪੜਿ ਅਵਗਣ ਗੁਣ ਵੀਸਰਿਆ ॥੧॥ ਮਨ ਐਸਾ ਲੇਖਾ ਤੂੰ ਕੀ ਪੜਿਆ ॥ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਤੇਰੈ ਸਿਰਿ ਰਹਿਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਧੰਙਾਇਐ ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਹੀ ਨੰਨੈ ਨਾ ਤੁਧੁ ਨਾਮੁ ਲਇਆ॥"

ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹੋ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਨੇ ਦੋ ਸਾਲ ਇਸ ਮੁੱਢਲੀ ਸੰਸਾਰਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਲਾਏ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਨਾਨਕ ਕੋਈ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੈ।

ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ

ਗਇਆ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਮੰਨ ਲਾਓ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਉਸ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਵਾਲੀ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀ। ਮਨੁਖ ਦੇ ਉਧਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਅੱਰਥ ਹੈ। ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਰੁਜਗਾਰ ਵੀ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਆਦਿ ਆਦਿ। ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਰੱਬ ਦੇ ਭਗਤ ਭੁੱਖੇ ਮਰਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਨਹੀ ਓਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ। ਫਿਰ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਂਹੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਐਸ਼ ਲੈਂਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਿਰ ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪਵੇ। ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰੱਬ ਰੱਬ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਨਹੀ ਮਿਲਦੀ। ਲਗਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਹੁਕਮ/ਰਜਾ' ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਾਮ ਜੱਪਣ ਜਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਗਿਣਾਏ ਹੋਣਗੇ ਕਿ:-

ਜਿਥੇ ਪਾਂਧਾ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਸੀ ਓਥੇ ਅੱਜ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੱਟੀ ਸਾਹਿਬ।

1.ਕਿ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹਊਮੇ ਦੀ ਕਾਰਸੈਤਾਨੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

2.ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਾਇਦਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੰਨ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖੇੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

3.ਕੁਦਰਤੀ ਦੇ ਖੇਡ ਦੇ ਰਾਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ: ਧਰਤੀ ਅਕਾਸ, ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਤਾਲ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਭਵਨਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

4.ਸਿੱਧਾਂ, ਪੀਰਾਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਰਾਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

5.ਸਰੀਰ ਦੇ ਭੇਦ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

6.ਸਾਨੂੰ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੰਨ ਦੀ ਤੜਫ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

7.ਹੁਣ ਤੱਕ ਹਾਸਲ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਸਾਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਉਹ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕੁਰਾਨ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਅ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ।

8.ਬੰਦੇ ਦੀ ਸਭ ਥਾਂਈ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਜਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

9.ਉਹਨੂੰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨਹੀ ਆਉਦੀਆਂ। ਉਹਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆ ਨੇ।

10.ਉਹ ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਇਤਆਦਿ।

ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਲਿਖਣ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਜੇ ਲਿਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਭਾਵ ਰੱਬ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਹੀ ਲਿਖੋ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਫਜ਼ੂਲ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਓਦੋਂ ਪਾਂਧੇ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਹੀ ਉਚਾਰਿਆ:

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲੁ ੧ ॥ ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥ ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲੇਖਾਰੀ ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥ ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਥੈ ਮਿਲਹਿ ਵਡਿਆਈਆ ਸਦ ਖੁਸੀਆ ਸਦ ਚਾਉ ॥ ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਨਿਕਲਹਿ ਜਿਨ ਮਨਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ ਗਲੀ ਵਾਉ ਦੁਆਉ ॥੨॥ ਇਕਿ ਆਵਹਿ ਇਕਿ ਜਾਹਿ ਉਠਿ ਰਖੀਅਹਿ ਨਾਵ ਸਲਾਰ ॥ ਇਕਿ ਉਪਾਏ ਮੰਗਤੇ ਇਕਨਾ ਵਡੇ ਦਰਵਾਰ ॥ ਅਗੈ ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ ॥੩॥ ਭੈ ਤੇਰੈ ਡਰੁ ਅਗਲਾ ਖਪਿ ਖਪਿ ਛਿਜੈ ਦੇਹ ॥ ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਦੇ ਡਿਠੇ ਖੇਹ ॥ ਨਾਨਕ ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਸਭਿ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਨੇਹ ॥੪॥੬॥ (ਸ.ਗ.ਗ.ਸ -ਅੰਗ 16)

ਮਤਲਬ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ) ਬੰਦਿਆ ਆਪਣਾ ਮੋਹ ਸਾੜ ਕੇ ਇਹਦੀ ਸਵਾਹ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾ। ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦੇ ਕਾਗਜ ਉਤੇ ਪਿਆਰ ਰੂਪੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਲਿਖਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇ। ਜਿੱਥੇ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਓਥੇ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਖੇੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਤਿਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੇ ਖੇਹ 'ਚ ਰਲਦੇ ਵੇਖੇ ਨੇ ਚਾਹੇ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਭਾਵੇ ਹੋਰ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਵੀ ਹੋਣ।

ਸੋ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਪਾਂਧੇ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਬਾਲਕ ਦੀ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਭ ਥਾਂਈ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਬਾਲਕ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਅੱਤ ਦਾ ਤੇਜ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇਕ ਵੇਰ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸਬਕ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਨਹੀ ਸੀ ਪੈਂਦਾ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਚੀ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਪਟੀ ਲਿਖੀ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਅੰਗ 432 ਤੇ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਹਾਰਨੀ ਤੋਂ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪੈਂਤੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਨਿਰਾ ਮੌਜੂਦ ਹੀ ਨਹੀ ਸੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪੈਂਤੀ ਦਿੱਤੀ ਵੀ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਹੈ: ਭਾਵ ਕੱਕਾ, ਖੱਖਾ, ਗੱਗਾ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਲਹਿਜਾ ਹੋਣਾ ਸੀ: ਕਾ, ਖਾ, ਗਾ ਵਾਲਾ। ਫਿਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਖਾਸ ਅੱਖਰ 'ੜ' ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਜੋ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਨੇ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਲਈ

ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਹਾਰਨੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੈ:-

ਜਜੈ ਜਾਨੁ ਮੰਗਤ ਜਨੁ ਜਾਚੈ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਭੀਖ ਭਵਿਆ ॥ ਏਕੋ ਲੇਵੈ ਏਕੋ ਦੇਵੈ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਮੈ ਸੁਣਿਆ ॥੧੧॥ ਝਝੈ ਝੂਰਿ ਮਰਹੁ ਕਿਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਦੇਣਾ ਸੁ ਦੇ ਰਹਿਆ ॥ ਦੇ ਦੇ ਵੇਖੈ ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਏ ਜਿਉ ਜੀਆ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਪਇਆ ॥

ਇਤਹਾਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਂਧਾ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਨਿਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੀ ਨਹੀ ਸੀ ਹੋਇਆਂ ਸਗੋਂ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਿਧ ਅੰਗਰੇਜੀ ਲਿਖਾਰੀ ਡੰਕਨ ਗਰੀਨਲੀਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕ ਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਮੁਸੀਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਰੋਸ਼ਨ ਬੁੱਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਗੱਲ ਇਕ ਵਾਰ ਸੁਣਨ ਤੇ ਯਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਸਵਾਲ ਬੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਨਹੀ ਹੁੰਦੇ। ਪੰਡਤ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਦੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਲੇਬਸ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ "ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੁਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੱਸੋ। "

ਓਨੀ ਦਿਨੀ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦੀ ਫਿਰ ਪੰਡਤ ਹਰਦਿਆਲ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਬਾਲਕ ਦੀ ਪ੍ਰਿਤਭਾ ਦੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਸੁਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਉਲਾਹਮਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ,

‘‘ਪੰਡਤ ਜੀ ਤੁਸੀ ਚੰਗਾ ਟੇਵਾ ਲਾਇਆ? ਤੁਸੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਛੱਤ੍ਰ ਝੁੱਲੇਗਾ। ਆਹ ਚੰਗਾ ਛਤ੍ਰ ਝੁੱਲਣ ਦੇ ਲੱਛਣ ਨੇ। ਨਾਂ ਇਹਨੂੰ ਖਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਂ ਪਾਉਣ ਦੀ। ਘਰੋ ਜੋ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਸਭ ਗਵਾ ਗਦਰਾਅ ਆਉਂਦੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵੰਡ ਤ੍ਰੰਡ ਦਿੰਦੈ। ਇੰਨੂ ਸੰਗਤ ਹੀ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਫਕੀਰਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਢੁੱਕ ਢੁੱਕ ਬਹਿੰਦੈ।’’

ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਡਤ ਹਰਦਿਆਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ‘‘ਕਾਲੂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਨਹੀ। ਤੈਨੂੰ ਨਹੀ ਅਹਿਸਾਸ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ।’’

----◆----

ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜ ਦਾਸ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ

ਇਸ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਬੇ ਨੇ 4 ਸਾਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਉੱਚੀ ਰੂਹਾਨੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਬੱਚਿਆ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮੌਕੇ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਐਕਟਿੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਜਾਂ ਕਾਪੀ ਉਤੇ ਰੁਮਾਲੇ ਵਾਗੂ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਪਾ ਕੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਮਾਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਵਿਸਮਾਦਿਤ ਹੋ ਉਠੀ ਤੇ ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ ਪਤੀ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੇਖੋ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਗੀਤਾ ਦੇ ਸਪਤ ਸਲੋਕੀ ਅਧਿਆਏ ਦਾ ਜਦੋਂ ਵਖਿਆਨ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਨਾਨਕ ਜੋ ਅਰਥ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਹੋਣਗੇ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਾਲੂ ਫਿਰ ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜ ਦਾਸ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੇਖੋ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਭਲਾ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਠੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਓਹੀ ਸਲੋਕ ਤੇ ਅਰਥ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਉਨਾਂ ਫਖਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉੱਚੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗੱਲ ਸਹਿਜ ਹੀ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਅਹਿਸਾਸ ਤਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਕੋਈ ਸਧਾਰਨ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨਹੀ ਹੈ। ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਾ। ਪਰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਇਹੋ ਸ਼ਕਾਇਤ ਸੀ ਕਿ ਨਾਨਕ ਵਿਹਾਰਿਕ (ਮਟੀਰੀਅਲਿਸਟ) ਨਹੀ ਹੈ। ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਮੰਗਦੇ ਫਿਰਦੇ ਆਂ। ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਤਾਂ ਸੀ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਉੱਚ ਅਹੁਦੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦਾ। ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਵਜੀਰ, ਕੋਈ ਦੀਵਾਨ ਆਦਿ ਬਣੇ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕਿਸੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਕਾਰਦਾਰ ਤਾਂ ਬਣੇ।

ਪੰਡਤ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਾਨਕ ਹਰ ਗੱਲ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਦਿਆਂ ਨਾਨਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਜਿੱਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਜੀ 'ਓਮ' ਲਫਜ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸਣ। ਵਕਤ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰ ਨਾਨਕ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਿਰਾ ਓਮ ਲਫਜ ਤੇ ਜੋਰ ਦੇਣਾ ਗਲਤ ਹੈ। ਓਮ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਕੋਈ ਕੁਝ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਿੰਨ ਹੈ ਸਾਡੀ ਚੇਤੰਨਤਾ (Consciousness)। (ਜਿਵੇ ਜੀਂਦੇ ਜੀਵ ਬੇਸੁਧ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਹਨ। ਜਿਵੇ ਕੀੜੀ ਰੇਤ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਹੈ। ਕੀੜੀ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਜਾਂ ਪੱਥਰ ਬੇ-ਸੁਧ ਹਨ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ ਤਾਂ ਓਹੀ ਬਣੇ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੋਵੇ। ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਓਮ ਦੇ ਨਾਲ ਏਕਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਜੋ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡਾ ਜੀਆਂ ਦਾ ਬੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਤੀਸਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਕੀਰ ਜਾਂ 'ਕ੍ਰਾਰ' ਖਿੱਚ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਿ ਇਕ ਓਹ ਤਾਕਤ ਜਾਂ ਸੁੱਧ ਜਾਂ ਚੇਤੰਨਤਾ ਜੋ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ, ਸਾਰੇ ਬਹ੍ਰਿਮੰਡ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੇ ਓਮ ਦਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ੧ਓ (ਇਕ ਓਂਕਾਰ)।

ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜ ਦਾਸ ਦੇ ਵਖਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਕਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਬ੍ਰਿਜਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਪੌੜੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ (ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਲਿਪੀ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖੋ ਸਫਾ 217 ਤੇ।

ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ)।

ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਆਉਦਾ ਹੈ ਕਿ 12 ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਗਇਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚੰਟ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਬੀ ਬੀਜਣ ਘੱਲ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਬੀ ਦੇਣ ਮੌਕੇ ਲਾਪਰਵਾਈ ਵਿਖਾਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪ੍ਰੋਹਤ ਹਰਦਿਆਲ ਨੂੰ ਉਲਾਂਮਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਕਾਹਦਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਹਰਦਿਆਲ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਜਬਾਨੀ ਕੰਠ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰੇ ਵੇਦ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ, 18 ਪੁਰਾਣ, ਗੀਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਿਮਰਿਤੀਆਂ।

----◆----

ਅੱਗੇ ਮੌਲਵੀ ਕੁਤੱਬੁਦੀਨ ਦੇ ਮਦਰੱਸੇ ਵਿੱਚ ਬਾਬੇ ਨੇ ਲਿਆ ਦਾਖਲਾ

ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਲਵੀ ਜੀ ਦਾ ਮਦਰੱਸਾ ਵੀ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੇਜ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੌਲਵੀ ਜੀ ਵੀ ਇਕ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਉਹਦੇ ਮਦਰੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਵੇ। ਓਧਰ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਵੀ ਇਹੋ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਨਾਨਕ ਫਾਰਸੀ ਸਿੱਖ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਜਗੀਰ ਦਾ ਅਗਲਾ ਕਾਰਦਾਰ ਨਾਨਕ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਕੁਝ ਨਕਦ ਰੁਪੱਈਆਂ ਦੀ ਭੇਟ ਦੇਣ ਨਾਲ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਓਦੋਂ ਅਜੇ ਉੜਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਜਨਮ ਨਹੀ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਦਫਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਫਾਰਸੀ ਹੀ ਸੀ। ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ (ਹਿੰਦਵੀ) ਸਿੱਖਣ ਉਪਰੰਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਤੁਰਕੀ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਮੌਲਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਬਸ ਇਕ ਵਾਰ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ ਫੱਟੀ ਤੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਪੂਰਨੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ:-

ਅਲਿਫ, ਬੇ, ਪੇ, ਤੇ, ਟੇ, ਸੇ, ਜੀਮ, ਚੇ, ਹੇ, ਖੇ। ਦਾਲ, ਡਾਲ, ਜਾਲ, ਰੇ, ਅੜੇ, ਜ਼ੇ, ਜ਼ਏ। ਸੀਨ, ਸ਼ੀਨ, ਸੁਆਦ, ਜੁਆਦ, ਤੋਇ, ਜੋਂਇ। ਐਨ, ਗੈਨ, ਫੇ, ਕਾਫ, ਕਾਫ, ਗਾਫ ਲਾਮ, ਮੀਮ, ਨੂਨ, ਵਾਓ, ਵੱਡੀ ਯੇ, ਛੋਟੀ ਯੇ। ਹੇ, ਹੈ

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੈਂਤੀ ਲਿਖਣ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਮੌਲਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਰੰਭਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੌਲਵੀ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾ ਚੁੱਕੇ ਨੇ। ਮੌਲਵੀ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਨਾਨਕ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋ ਗਇਆ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਹਾਂ ਕੀਤੀ। ਮੌਲਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਬਕ ਸੁਣਿਆ। ਜਿਵੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਸਹੀ ਸਹੀ ਸਬਕ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮੌਲਵੀ ਦੀ ਚੀਕ ਨਿਕਲ ਗਈ, "ਸੁਬਹਾਨ ਯਾ ਰੱਬਲਿ ਆਲਮੀਨ" (ਮਤਲਬ- ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਐ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ) "ਖੁਦਾਰਾ ਇਸ ਬਾਲਕ ਦੀ ਅੱਕਲ ਤੂੰ ਕਮਾਲ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਆਹ ਏਥੇ ਜਿਹੜੇ ਚਿਮਨਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਇਨੀ ਕੁ ਪੈਂਤੀ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ।"

ਅੰਗਰੇਜ ਲਿਖਾਰੀ ਮੈਕਾਲਿਫ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਕਿ ਉਨਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਇਕ ਬਾਣੀ ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਉਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫਾਰਸੀ ਅਲਫਾਜ਼ ਹਨ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਵੀ ਚੋਖਾ ਸਮਾਂ ਲਾਇਆ ਸੀ।

ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿਧ ਅੰਗਰੇਜ ਇਤਹਾਸਕਾਰ ਅਲੈਗਜੈਂਡਰ ਕਨਿੰਘਮ ਨੇ ਕੁਝ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਵਾਂਢ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਯੱਦ ਮੀਰ ਹਸਨ ਨਾਂ ਦਾ ਔਲੀਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਯੱਦ ਮੰਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਜੋ ਹੈ ਤਾਂ ਬੜਾ ਅਮੀਰ ਸੀ ਪਰ ਓਹਦੇ ਘਰ ਓਲਾਦ ਨਹੀ ਸੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਸਨੇਹ ਸੀ। ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਅਲਿਫ ਜਿਹੜਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਡੰਡੀ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਮਤਲਬ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਮੀਰ ਹਸਨ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਸਯੱਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਗਿਆ। ਅੰਗਰੇਜ ਇਤਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜੱਸੂ ਮਸੀਹ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ 12 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਅਚੰਭੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:

"ਤਬ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ ਜਿ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਸ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਦੈ ਤਾਂਈ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਸੀਹਤਿ ਦੇਵੈ, ਦੀਨ ਦੇ ਰਾਹਿ ਦੀ। ਜਹਾਨ ਸਭੁ ਸਿਫਤਿ ਲਗਾ ਕਰਨੇ ਜਿ ਬਡਾ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਨਾਨਕ ਬੇਦੀ ਕਾਲੂ ਬੇਦੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਕਰੈ। ਹਿੰਦਵੀ ਵਿਚਿ ਹਿੰਦਵਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਕਰੈ। ਸਭ ਲੋਕ ਸੰਤੋਖਿਆ ਜਾਇ। ਸਭ ਕੋਈ ਆਖੇ ਜੇ ਨਾਨਕ ਜੰਮਦੇ ਹੀ ਨੋ ਮਿਹਰ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਿੰਦਵੀ ਪਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਤੋਰਕੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਭ ਜਬਤਿ (ਜਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰ ਲਏ) ਕੀਏ।"

ਅੱਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੌਲਵੀ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਮਦਰੱਸੇ ਨਾਂ ਗਿਆ। ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠਾ ਜਾਂ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਰਹੇ। ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਮੌਲਵੀ ਨੂੰ ਘਰ ਸੱਦਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਾਤ ਨਹੀ ਕਰਦਾ। ਮੁੱਲਾ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕੁਝ ਟੂਣੇ ਟਪਾਣੇ ਕੀਤੇ। ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਹ ਨੂੰ ਤਵੀਤ ਬੱਧਾ। ਲੋਕੀ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਜਦੋਂ ਮੌਲਵੀ ਦੇ ਬੁਲਾਉਣ ਤੇ ਵੀ ਨਾਨਕ ਨੇ ਜਵਾਬ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਲਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰਕੀਬ ਸੁਝੀ। ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ "ਨਾਨਕ ਆ ਰਲ ਕੇ ਉਸ ਖੁਦਾ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਹੈ। ਬੋਲ ਉਸ ਜਗਤ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਿੱਚ ਦੋ ਲਫਜ਼।" ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਿਰ

ਅੱਖਾਂ ਖੋਲੀਆਂ ਤੇ ਮੌਲਵੀ ਵਲ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਮੌਲਵੀ ਨੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਰਖ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਹੋਵੈ ਤਊ ਕੂ। ਕੁਵਤਿ ਮੁਰਤਜਾ ਅਲੀ ਦੀ ਹੋਵੈ ਤਊ ਕੂ। ਪਨਾਹ ਖੁਦਾਇ ਦੀ..। ਹੱਕ ਤਾਲਹ ਤੂੰ ਬਖਸਿਆ ਹੈ"

ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ:

" ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ ॥ ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂ ਬੇਐਬ ਪਰਵਦਗਾਰ ॥੧॥ ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ ॥ ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਹ ਦਿਲ ਹੇਚਿ ਨ ਦਾਨੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾਂ ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ ॥ ਆਖਿਰ ਬਿਅਫਤਮ ਕਸ ਨ ਦਾਰਦ ਚੂੰ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ ॥੨॥ ਸਬ ਰੋਜ ਗਸਤਮ ਦਰ ਹਵਾ ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਲ ॥ ਗਾਹੇ ਨ ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਦਮ ਮਮ ਈਂ ਚਿਨੀ ਅਹਵਾਲ ॥੩॥ ਬਦਬਖਤ ਹਮ ਚੁ ਬਖੀਲ ਗਾਫਿਲ ਬੇਨਜਰ ਬੇਬਾਕ ॥ ਨਾਨਕ ਬੁਗੋਯਦ ਜਨੁ ਤੁਰਾ ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾਂ ਪਾ ਖਾਕ ॥੪॥੧॥ (ਅੰਗ 721 ਸਗਗਸ)

ਨਾਨਕ ਦੀ ਹਲੀਮੀ ਭਰੀ ਸ਼ਾਇਰੀ " ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾਂ ਪਾ ਖਾਕ " ਸੁਣ ਕੇ ਮੌਲਵੀ ਵਿਸਮਾਦਿਤ ਹੋ ਗਇਆ । ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਭੁੱਲਾ ਕੇ ਹੱਥ ਫੈਲਾ ਕੇ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੈ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਤੇ ਵੀ ਮਿਹਰ ਕਰ ਦੇ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਲਗੇਗਾ ਉਹ ਸਭਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਾਂਗਾ। ਫਿਰ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਮੂੰਹੋ ਇਹੋ ਨਿਕਲਿਆ "ਵਾਹ ਖੁਦਾ" "ਵਾਹ ਨਾਨਕ"।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਫਿਰ ਨਾਨਕ ਮਦਰੱਸੇ ਨਹੀ ਗਿਆ।

----◆----

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀ ਕੀਤਾ

ਇਕ ਰੱਬ ਇਕ ਓਕਾਰ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹੋਰਨਾਂ ਧਰਤੀਆਂ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ ਤੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰਿਹਿਆਂ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵੀ ਰੱਬ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੰਗਾਲੀਆਂ, ਜਪਾਨੀਆਂ, ਚੀਨੀਆਂ, ਰੂਸੀਆਂ, ਅਰਬਾਂ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ, ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਸਭ ਦਾ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲਕ ਹੈ। ਉਹ ਹਾਥੀ, ਸ਼ੇਰ, ਕੀੜੀ ਤੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਜੋ ਬੈਕਟੇਰੀਆ ਪਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਓਨਾਂ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਵੇਲ ਮੱਛੀ ਤੇ ਇਕ ਛੋਟੀ ਮੱਛੀ ਦਾ ਵੀ ਓਨਾਂ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੱਪ ਦਾ ਵੀ ਤੇ ਨੂਹੇ ਦਾ ਵੀ ਓਨਾਂ ਹੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਓਨੇ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਜਿੰਨੇ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ। ਕਿਉਕਿ ਉਹ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਉਹ ੧ਓ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ ਅਵਤਾਰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਰੱਬ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਪੈਗੰਬਰ ਜਦੋ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ (ਫੋਕਸ) ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਉਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਘਿਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜੱਸੂ ਮਸੀਹ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜੇ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਲੱਸਤੀਨ ਦੇ ਖਿੱਤੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਪਏਗਾ। ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਜੇ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਅਰਬ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਜਾਂ ਇਤਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਵੇਖੋ ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਦੇਸ ਦੇ ਉਧਾਰ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪੈਗੰਬਰ ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਦਬਾਅ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਉਧਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਦੀ ਕਦੀ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਫੁਕਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਫਾਰਸੀ ਬੋਲ ਬੋਲ ਦਸਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਕੁਝ ਲੋਕ ਅੰਗਰੇਜੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹਿ ਹੀ ਦਿੱਤਾ, " **ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ ॥**"

ਸਿਰਫ ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਲਿਪੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰਮੁਖੀ' ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ।

ਸਵਾਲ ਉਠਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਮਹੌਲ ਕਿਸ ਨੇ ਸਿਰਜਿਆ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਨ ਜਿੰਨਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਖੋਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਉਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਾਹਮਣੇ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਰਾਂਹੀ ਖੋਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਇਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇ ਨਜਰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਵੇਖ ਚੱਖ ਕੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਰਸਤਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਉਸ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸ਼ੂਦਰ ਦਾ ਵੀ ਓਨਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਪੰਡਤ ਦਾ, ਜਾਂ ਮੋਮਨ ਦਾ ਵੀ ਓਨਾਂ ਹੀ ਜਿੰਨਾ ਕਾਫਰ ਦਾ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਉਸ ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜੋ ਅਨੰਤ ਹੈ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਮਹੌਲ ਕਿਸ ਨੇ ਸਿਰਜਿਆ ਸੀ?

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅੰਦਾਜਨ 10 ਸਾਲ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਲਾਏ। ਕੀ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਪੰਡਤ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਕੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਜਥੇਬੰਦੀ, ਕੋਈ ਸਕੂਲ, ਕੋਈ ਕਾਲਜ ਹੈ ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜ ਦਾਸ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ? ਕੀ ਅਸੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਮੌਲਵੀ ਕੁਤਬ ਦੀਨ ਨੂੰ?

ਕੀ ਇਹ ਸਾਡਾ ਕੱਟੜਵਾਦ ਨਹੀ ਹੈ?

ਅਸੀ ਤਾਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀ ਬਖਸ਼ਦੇ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ 30 ਸਾਲ ਤੱਕ ਪਾਲਣਾ ਪੋਸਣਾ ਕੀਤੀ ਪੜ੍ਹਾਇਆ

ਲਿਖਾਇਆ। ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀ। ਹਾਂ ਕਦੀ ਕਦੀ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਆ। ਅਸੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਸੰਸਥਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚਲਦੀ ਨਹੀ ਦੇਖੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਰਾ ਚਾਹਲ (ਲਹੌਰ) ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਨਕੇ

----◆----

ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਕਰ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ (1464-1518 ਈ) ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ 5 ਸਾਲ ਵੱਡੇ ਸਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਸਖਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰੱਬ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਜੀ ਹੈ ਕੋਈ ਪੈਗੰਬਰ ਹੈ, ਅਵਤਾਰ ਹੈ। ਇਤਹਾਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤਿਅੰਤ ਸਨੇਹ ਤੇ ਆਪਸੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਸੀ। ਕਿਉਕਿ ਮਾਪੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਾਸੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਸਾਧੂ ਪੱਖ ਵਲ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਦੀ ਕਦੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਤਲਖੀ ਭਰਿਆ ਮਹੌਲ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਡਾਟ ਪੈਣ ਲਗਦੀ ਭੈਣ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਕਿਉਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਹੀ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵੀ 11 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਭਾਵ ਸੰਨ 1475 ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋ ਗਇਆ ਸੀ। ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਮੁਕਲਾਵਾ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਵਿਆਹ ਦਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਗੂੜਾ ਸਬੰਧ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਭੈਣ ਭਰਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਹੋਇਆ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਓਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਰਬਮਾਨ ਪੁਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਕਿ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਵਸਾਇਆ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਲਹੌਰ ਘੱਟ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਜਿਆਦਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਓਦੋਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਜਾ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਸੀ। ਓਨੀ ਦਿਨੀ ਟੈਕਸ (ਕਰ) ਤੇ ਮਾਮਲਾ (ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਓਦੋਂ ਹਾਲਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀ ਹਲ) ਨਕਦ ਨਹੀ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਚੀਜ ਵਸਤੂ ਹੀ ਉਗਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਮਾਮਲਾ ਨਕਦੀ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਹਾਲਾ ਉਗਰਾਹੁਣ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰਾਂ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਲੰਬਰਦਾਰ ਉਗਰਾਹੁਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸਬੰਧਤ ਜਗੀਰਦਾਰ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਰਾਜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਸੀ। ਛੋਟਾ ਰਾਜਾ ਫਿਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਦਾ ਸੀ। ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਆਮਿਲ (ਸਰਵੇਅਰ ਜੋ ਗਰਦਾਉਰੀ ਕਰਕੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰਦੇ ਸਨ) ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਆਮਿਲ ਸੀ ਜੈ ਰਾਮ ਪਲਤਾ ਮੂਲ ਵਸਨੀਕ ਖਾਨਪੁਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗੀ ਕਿ ਉਹ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਜਮੀਨ ਕੱਛੇ ਭਾਵ ਗਰਦਾਵਰੀ ਕਰੇ ਕਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਠੀਕ ਠੀਕ ਹਾਲਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀ।(ਕਈ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੈਰਾਮ ਦੀ ਗੋਤ ਉਪੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਜੋ ਗਲਤ ਹੈ। ਉਹ ਪਲਤਾ ਗੋਤ ਦੇ ਖੱਤਰੀ ਸਨ।) ਇਹ ਆਮਿਲ ਲੋਕ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਵੀ ਓਥੇ ਹੀ ਗੁਜਾਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਜੈ ਰਾਮ ਕੋਲੋ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਵਾਰਾ ਹੈ। ਜੈ ਰਾਮ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਵਾਰਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਤ ਦਾ ਖੱਤਰੀ ਹੈ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਹੀ ਫਿਰ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸੱਦ ਕੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੋਰੀ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਬੇਦੀ (ਗੋਤ ਸਹਿਗਲ) ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕੀਤੀ ਅਖੇ "ਇਹ ਗੱਲ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਚਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। " ਜਨਮ ਸਾਖੀ 'ਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੈ

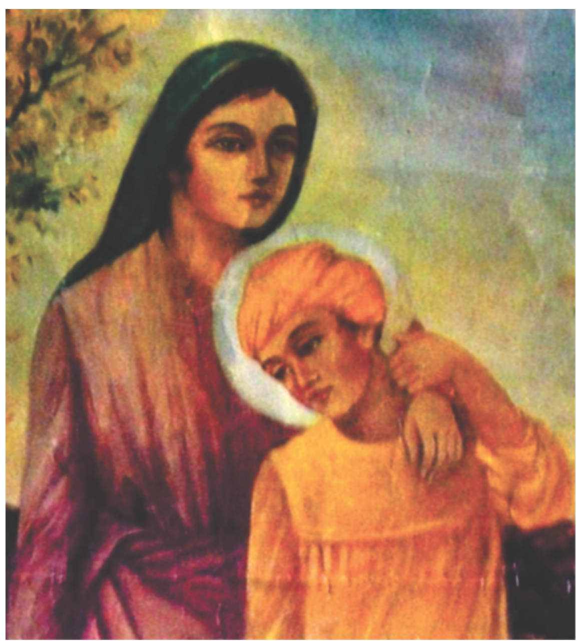

ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ। ਅੱਜ ਕਲ ਬਣੀ ਤਸਵੀਰ। ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀ। ਇੰਟਰਨੈਟ ਤੋਂ ਡਾਊਨਲੋਡ

ਰਾਮ ਹੁਰੀ ਆਪਣਾ ਰਸੋਈਆਂ ਜੋ ਕਿ ਜਾਤ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ ਉਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਓਸੇ ਰਸੋਈਏ ਤੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਡਤ ਦੇ ਰਾਂਹੀ ਫਿਰ ਰਿਸਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੁਰੀ। ਇਹ ਵੀ ਜਿਕਰ ਆਉਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਭਾਈਏ ਜੈ ਰਾਮ ਨੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਖੂਹ ਤੇ ਪਾਣੀ ਭਰਦੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੀ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਬੇ ਜੀ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਡਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਤੇ ਰਾਜੀ ਹੋਇਆ। ਅੱਗੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਸੋਹਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਉਂਜ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੱਤਰੀ ਲੋਕ ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸੋਹਣੀ ਕੌਮ ਹੈ। ਸੋ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਆਹੇ ਗਏ।

ਬਾਬੇ ਨੇ ਜਨੇਊ ਤੇ ਸਵਾਲ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ:- ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤਰੀ, ਵੈਸ਼ ਤੇ ਸ਼ੂਦਰ। ਸ਼ੂਦਰ ਤੋ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੇ ਸੁੱਚ (ਪਵਿਤ੍ਰ) ਭਿੱਟ (ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ) ਦੇ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਜਾਣ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਭਿੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਬੱਚਾ ਨਹੀ ਪਾਲ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਸਖਤਾਈ ਨਾਲ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਨਹੀ ਹੁੰਦੇ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚਾ ਸ਼ੂਦਰ ਹੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਨੈਤ ਜਾਂ ਉਪਨਯਨ ਰਸਮ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਬਣਨ ਦੀ ਰਸਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਜਨੇਊ (ਧਾਗਾ) ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੋਢੇ ਤੋਂ ਕੱਛ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਨੇਊ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।

ਅਨੈਤ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸੁੱਚ ਦੇ ਨੇਮ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ : ਬੋਦੀ ਰੱਖਣੀ, ਤਿੱਲਕ ਲਾਉਣਾ, ਧੋਤੀ ਪਾਉਣੀ, ਸੁੱਚੇ ਚੌਂਕੇ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ ਹੀ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਅਛੂਤ ਜਾਤ ਦੇ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਸਾਲਿਗਰਾਮ (ਪੱਥਰ ਦਾ ਲਿੰਗ) ਪੂਜਣਾ ਹੈ, ਸਵੇਰੇ ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ ਤਰਪਣ ਕਰਨਾਂ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ, ਸ਼ਾਮੀ ਸੰਧਿਆ ਤਰਪਣ ਕਰਨਾਂ, ਮਹੂਰਤ ਕਢਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾਂ, ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਸੌਣਾ ਨਹੀ, ਖੱਟ ਕਰਮ ਕਰਨੇ (ਛੇ ਕੰਮ: ਪੜ੍ਹਨਾ- ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯੱਗ ਕਰਨਾਂ- ਕਰਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ- ਲੈਣਾ) ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੈਤ ਤੋਂ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਜਾਂ ਸ਼ੂਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

11 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਅਨੈਤ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਦਿਨ ਵਾਰ ਤਹਿ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਿਸਤੇ ਨਾਤੇਦਾਰਾਂ ਬਰਾਦਰੀ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਵਧੀਆ ਵਧੀਆ ਪਕਵਾਨ ਵੱਖਰੇ ਬਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੱਕਰੇ ਦਾ ਮਾਸ ਵੱਖਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪ੍ਰਵਾਰ ਦਾ ਪੰਡਤ (ਹਰਦਿਆਲ) ਆ ਪਹੁੰਚਾ। ਗਾਂ ਦੇ ਗੋਹੇ ਦਾ ਪੋਚਾ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਰਸਮ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਆਲੇ ਕਾਰ (ਲਕੀਰ) ਖਿੱਚ ਕੇ ਤਹਿ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਵਿੱਚ ਚੌਂਕੀ ਲਾਈ ਗਈ। ਰਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ।

ਬਾਲਕ ਨੇ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਕੀ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹੋ? ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਨੇਊ ਪਹਿਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਹੁਣ ਹਿੰਦੂਮਤ ਨੇਮ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

ਬਾਬੇ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸੂਤ ਦਾ ਧਾਗਾ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਨੇਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਤੁਸਾਂ ਤੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜੀਆਂ ਤੇ ਦਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ? ਪੰਡਤ ਲਾ -ਜਵਾਬ ਹੋਇਆ ਸੋਚ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਇਹ ਜਨੇਊ ਟੁੱਟ ਗਇਆ ਜਾਂ ਗੰਦਾ ਹੋ ਗਇਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਬਣੂ? ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਂ ਪਾ ਲੈਣਾ? ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹਰ ਵਾਰੀ ਇਹ ਰਸਮਾਂ ਇਹ ਅਡੰਬਰ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੇ? ਪੰਡਤ ਕਹਿੰਦਾ "ਨਹੀ। " ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਕੁਝ ਕਿਓ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ?" ਪੰਡਤ ਕੋਲ ਜਵਾਬ ਨਹੀ ਸੀ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਿਰ ਫਰਮਾਇਆ:

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥ ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ ॥ ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨਾ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਿਰ ਸਲੋਕ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਡਤ ਜੀ ਇਸ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜੇ ਪਾਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਆ ਸਿਖਾਓ, ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿਖਾਓ, ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਣਾ ਸਿਖਾਓ। ਫਿਰ ਆਤਮਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਜੰਞੂ ਹੈ ਜੋ ਕਦੀ ਗਲਦਾ ਨਹੀ ਨਾਂ ਟੁਟੇਗਾ ਨਾਂ ਮੈਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਊਪਜੈ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸੂਤੁ ॥ ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਐ ਤਗੁ ਨ ਤੂਟਸਿ ਪੂਤ॥ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜੱਪਣ, ਉਹਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ, ਉਸਤਤ ਕਰਨ, ਉਹਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੀ ਦਰਗਾਹੇ ਇੱਜਤ ਪੈਂਦੀ। ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਤੜਾਗੀ ਹੈ ਜੋ ਕਦੀ ਟੁਟਦੀ ਨਹੀ ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਦੀ ਹੈ)

ਪੰਡਤ ਹਰਦਿਆਲ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੋਂ ਵਾਕਫ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਪੂਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੋਣ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਦੂਰੋ ਨੇੜਿਓ ਆਏ ਰਿਸਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਬਰ ਹੋ ਗਈ।

ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਬਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਤੀਸਰੇ ਮਜ਼੍ਹਬ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ।